

Malmö högskola
Lärarytbildningen
Skolutveckling och ledarskap

Examensarbete
10 poäng

Lärande med rörlig bild i fokus

Learning with focus on moving pictures

Petra Johansson
Therése Wallenberg

Lärarexamen 60 poäng

Höstterminen 2005

Examinator: Elsa Foisack

Handledare: Ann-Elise
Persson

Malmö Högskola
Lärarytbildningen
Skolutveckling och ledarskap

Johansson, Petra & Wallenberg, Therése. (2006). Lärande med rörlig bild i fokus. (*Learning with focus on moving pictures*)

Skolutveckling och ledarskap, Lärarytbildningen, Malmö högskola.

Syftet med detta arbete har varit att bekräfta att film är användbart och bör dessutom enligt styrdokument användas i undervisningen. Vi ville veta hur lärare går till väga för att införskaffa rörlig bild till sin undervisning. Syftet har vidare varit att ta reda på vilka hinder lärare, skolledare och sakkunniga upplever för rörlig bild i undervisningen.

Arbetet ger en inblick i tidigare forskning om varför film är användbart, införskaffandet av rörlig bild, vilka hinder som föreligger, samt om framtidssatsningar för rörlig bild och andra medier. Med hjälp av enkätundersökningar bland lärare på gymnasieskolor i Malmö vill vi se hur lärare använder sig av rörlig bild idag, och vilka hinder de upplever. Vi gjorde enkätundersökningar med skolledare och frågade dem om vilka hinder de upplever, och om ekonomiska förutsättningar.

Vi gjorde även en enkätundersökning med sakkunniga inom området rörlig bild och andra medier. Vi frågade om deras syn på fördelar, hinder och framtid för rörlig bild i undervisningen. Vi gjorde också en telefonintervju med en film- och videodistributör.

Arbetet med media ska enligt styrdokument idag ingå i undervisningen. Trots ett aktivt arbete i Malmö de senaste decennierna har detta inte gett resultat fullt ut i skolorna. Vi märker i vår undersökning att svaren på vissa frågor skiljer sig mellan äldre och yngre lärare. I arbetet framlägger vi de hinder som lärare, skolledare och sakkunniga upplever. För att komma över dessa hinder använder dock många lärare sig av rörlig bild på ett olagligt sätt, många utan att vara medvetna om de regler som råder.

Nyckelord:

Film i undervisning, inlärningsstilar, mediepedagogik, rörlig bild, ungdomskultur.

Petra Johansson
Bergsgatan 30
214 22 Malmö

Therése Wallenberg
Ringbergagatan 20
212 30 Malmö

Handledare: Ann-Elise Persson
Examinator: Elsa Foisack

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 INLEDNING	7
1.1 Bakgrund	7
2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	9
3 LITTERATURGENOMGÅNG	11
3.1 Definition av begrepp.....	11
3.2 Styrdokument	11
3.3 Upphovsrättslagen	12
3.4 Varför rörlig bild lämpar sig bra i undervisningen.....	13
3.5 Hinder för rörlig bild i undervisningen	14
3.6 Licenser och skolavtal.....	15
3.6.1 Följder av otillåtet nyttjande av rörlig bild i undervisningen.....	17
3.7 Vart kan man vända sig som lärare för att få hjälp?.....	18
3.7.1 Myndigheten för skolutveckling	18
3.7.2 Pedagogiska centralen	18
3.7.3 SDF, Sveriges distributörer av institutionell film och video.....	19
3.8 Framtiden för rörlig bild i undervisningen?	19
3.8.1 Lärarutbildningen	19
3.8.2 Lärarens roll	20
3.8.3 Pedagogiska centralen	22
4 TEORI	23
5 METOD	25
5.1 Val av metod	25
5.2 Undersökningsgrupp	25
5.3 Genomförande	26
5.4 Bearbetning	27
5.5 Bortfall	27
5.6 Tillförlitlighet	28
5.6.1 Validitet	28
5.6.2 Reliabilitet	28
5.7 Etik	29
6 RESULTAT	31
6.1 Enkätundersökning av lärare	31
6.2 Enkätundersökning av skolledare.....	38
6.3 Enkätundersökning av sakkunniga.....	39
6.4 Telefonintervju med en film- och videodistributör	41
7 ANALYS	43
7.1 Lärarenkät.....	43
7.2 Skolledarenkät	45
7.3 Enkät med sakkunniga	45
8 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	47
8.1 Sammanfattning	47
8.2 Diskussion	49
9 FORTSATT FORSKNING	53
Referenser.....	54

Bilagor

1 INLEDNING

Arbetet behandlar ämnet rörlig bild i undervisningen och problem som kan finnas inför visning av rörlig bild. Att som lärare använda sig av rörlig bild som ett pedagogiskt instrument är lämpligt i vår värld av idag, som till stor del omges av medier. Lundquist¹ menar, i sin utredning om ett mediepedagogiskt program för Malmö stad, att film och media är ett ”språk” som är en del av elevernas vardag, och som kan användas för att ta vara på deras erfarenheter i större utsträckning. I en snabbt föränderlig omvärld behöver skolan verktyg som är relevanta för eleverna.

Det intressanta är om rörlig bild faktiskt används ute i verksamheterna och vad som upplevs som hinder inför visning av rörlig bild.

I Lpf 94² kan man läsa att:

Därvid skall skolan ta tillvara de kunskaper och erfarenheter som finns i det omgivande samhället och som eleverna har från bl.a. arbetslivet. Den värld eleven möter i skolan och det arbete eleven deltar i skall förbereda för livet efter skolan.

Problemet är dock att det finns vissa hinder för visning av rörlig bild. I detta arbete försöker vi ta reda på vilka dessa hinder är, sett ur olika perspektiv.

Arbetet har gjorts gemensamt, och vi har varit delaktiga båda två i samtliga moment. Viss fokus har dock för Wallenbergs del legat på teorier och litteratur och för Johanssons del på lagar, avtal och licenser.

1.1 Bakgrund

Efter egna iakttagelser ute i verksamheten kan vi konstatera att rörlig bild är ett användbart pedagogiskt redskap. Tyvärr har vi också uppmärksammat att det finns vissa problem som gör att det inte alltid är så enkelt för lärare att använda sig av rörlig bild i sitt arbete. Hur går lärare till väga för att få tag på rörlig bild till sin undervisning? Vad är det som uppfattas som problem och hinder för rörlig bild ute i verksamheterna? Vi beslutade oss för att fördjupa oss i dessa problem i vårt examensarbete.

¹ Lundquist, *Mediepedagogik i Malmö stad*, (2003)

² Lärarförbundet, *Lärarnas handbok*, (2004) s 40

2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Vi har utgått från hypotesen:

det finns hinder för visning av rörlig bild i undervisningen.

Syftet med detta arbete har varit:

- att bekräfta användbarheten av rörlig bild i undervisningen
- att ta reda på hur lärare införskaffar och hanterar rörlig bild i sin undervisning
- att se vilka hinder som finns i samband med rörlig bild i undervisningen.

Våra frågeställningar är:

- Hur får gymnasielärare i Malmö tag på rörlig bild till sin undervisning?
- Vilka hinder finns för visning av rörlig bild i gymnasieundervisningen enligt sakkunniga samt lärare och skolledare i Malmö?
- Vilka tendenser kan man se för framtiden gällande rörlig bild i undervisningen?

För att uppnå syftet kommer vi att dela ut enkäter till gymnasielärare i Malmö, skolledare i Malmö och sakkunniga inom området media.

3 LITTERATURGENOMGÅNG

3.1 Definition av begrepp

Vi har under arbetets gång valt att ändra vår definition från spelfilm till rörlig bild på grund av att det är ett vidare och mer lämpligt begrepp. Med begreppet rörlig bild menar vi *spelfilm*, *reklamfilm*, *tecknad film* och *dokumentärfilm*. Men i de fall spelfilm nämns, till exempel i lärarenkäten, har vi följande definition:

Film baserad på ett manuskript med detaljerade scenanvisningar och förberedd dialog. Rollerna gestaltas vanligen av skådespelare och inspelningen sker scen för scen under kontrollerade former. Motsatsen är dokumentärfilm.³

Idag är media ett betydelsefullt eget ämnesområde, och söker man kunskap om rörlig bild så finner man den ofta inom mediaforskningen. Detta är anledningen till att vi ibland använder begreppet media.

3.2 Styrdokument

Läroplan

Lpf 94 framhåller att eleverna ska kunna ”orientera sig i en komplex verklighet med stort informationsflöde och snabb förändringstakt”.⁴ Det är också skolans ansvar att se till att varje elev ”kan söka sig till saklitteratur, skönlitteratur och övrigt kulturutbud som en källa till kunskap, självinsikt och glädje”.⁵

Gymnasieskolans kursplaner

I kursplanen för ämnet svenska står att ”den kulturella identiteten uttrycks bl.a. i språket och kan bidra till mognad och personlig utveckling” samt att ”eleverna skall få rikligt med tillfällen att använda och utveckla sina färdigheter i att tala, lyssna, se, läsa och skriva och att möta olika texter och kulturyttringar”.⁶

I kursplanen för ämnet samhällskunskap står:

I ett komplext samhälle med stort informationsflöde och snabb förändringstakt bidrar ämnet samhällskunskap med att utveckla ett kritiskt förhållningssätt. Detta innebär att utveckla förmågan att söka, granska, strukturera och värdera fakta från olika källor och medier samt kunna formulera sig och dra slutsatser.⁷

³ http://www.ne.se.support.mah.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=312635

⁴ Lärarförbundet, *Lärarnas handbok*, (2004) s 39

⁵ Ibid., s 44

⁶ Skolverket, *Gymnasieskolan* (2000) utgåva 1, CD-rom

⁷ Ibid.

Malmö skolplan

I denna kan man läsa att ”undervisningen ska stimulera hela barnets utveckling, den intellektuella såväl som den fysiska, praktiska och konstnärliga” och att ”skolbiblioteken och den nya informationsteknologin är viktiga resurser för elever och lärare”.⁸

3.3 Upphovsrättslagen

(1960:729)

Lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Enligt 1 kap 1 § har den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk, upphovsrätt till verket bland annat när det gäller film.⁹

Enligt 1 kap § 12 får var och en framställa ett eller några få exemplar av offentliggjorda verk för privat bruk. Såvitt gäller litterära verk i skriftlig form får exemplarframställningen dock endast avse begränsade delar av verk eller sådana verk av begränsat omfång. Exemplaren får inte användas för andra ändamål än privat bruk. Första stycket ger inte heller rätt att för privat bruk låta en utomstående framställa exemplar av musikaliska verk eller filmverk.¹⁰

1 kap § 19 När ett exemplar av ett verk med upphovsmannens samtycke har överlåtit inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, får exemplaret spridas vidare. Första stycket ger inte rätt att tillhandahålla allmänheten exemplar av datorprogram i maskinläsbar form eller filmverk genom utlåning. Lag (2005:359).¹¹

1 kap § 21 Var och en får, med undantag för filmverk och sceniska verk, framföra offentliggjorda verk offentligt.¹²

3 kap § 42a En avtalslicens som avses i § 42 b-42 f gäller för utnyttjande av verk på visst sätt, när ett avtal har ingåtts om utnyttjande av verk på sådant sätt med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området. Avtalslicensen ger användaren rätt att utnyttja verk av det slag som avses med avtalet trots att verkens upphovsmän inte företräds av organisationen. För att ett verk skall få utnyttjas med stöd av § 42 c krävs att avtalet med

⁸ Lundquist, *Mediepedagogik i Malmö stad*, (2003) s. 19

⁹ <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19600729.HTM>. 1kap §1

¹⁰ Ibid., 1kap §12

¹¹ Ibid., 1kap §19

¹² Ibid., 1kap §21

organisationen har ingåtts av någon som bedriver undervisningsverksamhet i organiserade former.¹³

3.4 Varför rörlig bild lämpar sig bra i undervisning

Olson och Boreson skriver om hur pedagoger kan använda sig av olika medier i sin undervisning, och tar upp några olika målgrupper och exempel som kan vara särskilt intressanta:¹⁴

- För elever med handikapp som t ex koncentrationsstörning, dyslexi eller stora sociala svårigheter har film visat sig användbart. Lärarna har märkt att många i utslagszonen har tyckt om att arbeta med mediernas uttryck och att de sedan fortsatt av egen kraft. Tekniska och estetiska utmaningar kan göra att barn inte upplever uppgifterna så laddade som de traditionella.
- I mångkulturella skolor används ofta mediepedagogiska metoder med lyckat resultat. Till exempel varvades högläsning ur en bok med att även titta på motsvarande partier från filmatiseringen av samma bok för att fördjupa förståelsen för språket. Man diskuterade sedan skillnader, förklarade svåra ord och skrev egna texter i ämnet.
- Film har också använts som diskussionsunderlag för att påverka elevernas attityder, till exempel i samband med mobbing. Man har sett på våldsfilm och sedan haft fördjupade samtal om empati och konfliktlösning.

Ett större kulturpolitiskt handlingsprogram togs för något år sedan fram i Malmö. I detta ingick en utredning om ett mediepedagogiskt program för Malmö stad. Där menar Lundquist (2003) att det inte bara är skolan som förändras, utan även kulturen. Skolan har sett det som sin uppgift att bekämpa populärkulturen i stället för att använda sig av den på ett positivt sätt. Film och media präglar vårt samhälle, och det är därför en demokratifråga att eleverna får kunskap i dessa ämnen. Dessutom är film och media ett ”språk” som är en del av elevernas vardag, och som kan användas för att ta vara på deras erfarenheter i större utsträckning.

I en mångkulturell stad som Malmö är frågor som rör språkutveckling särskilt viktiga. Lundquist påpekar dock att det inte enbart är det skrivna språket som är väsentligt, utan att bildens och mediernas språk har en unik förmåga att tilltala, beröra och informera.¹⁵

¹³ <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19600729.HTM>. 3kap, §42a

¹⁴ Olson och Boreson *Medieresor*, (2004)

¹⁵ Lundquist, *Mediepedagogik i Malmö stad*, (2003)

3.5 Hinder för rörlig bild i undervisning

Under rubriken ”Perspektiv på mediepedagogik i skoldebatten” diskuterar Andersson fem olika problemområden och möjliga hinder för användandet av rörlig bild och andra medier i skolan.¹⁶ Han menar att:

1. Medier har historiskt setts som en lägre stående kulturform. Därför har medierna länge exkluderats från skolans värld, både i undervisning och i lärarutbildningar. När ämnet började tas upp i skolan på 60-talet, var det fortfarande för att kritiskt granska och ”avslöja” mediernas fördärvliga inflytande på barn och ungdom.

2. ”Fältets avhängighet av teknik” kräver en investering både praktiskt och ekonomiskt. Andersson menar att det måste till en prioritering eftersom man med fog kan hävda att medieteknik inte är lyx utan en nödvändighet. Detta beroende på det faktum att de traditionella kunskapsformerna idag utmanas av nya kulturformer.

3. Det finns ett dubbelt uppdrag för mediepedagogiken, både som ett hjälpmedel och som ett eget kunskapsområde. Detta menar Andersson kan skapa förvirring i debatten. Som exempel nämns att man kan visa en filmatisering av en Shakespearepjäs kopplat till litteraturhistoria eller engelska språket. Men man kan också visa den för att jämföra elizabethansk teater med dagens mediekultur eller filmens säregna uttryck.

4. Det finns en motsättning inom all undervisning mellan funktionaliserande (erfarenhetsbaserad) och formaliserande (efter etablerade ramar) pedagogik. Medierna som funktionaliserande undervisning har ett kulturdemokratiskt värde då det använder sig av elevernas erfarenheter och omvärld. Helheten betonas – ett samarbete mellan teori och praktik som ger en livsrelevans för eleven.

5. Eftersom världen är snabbt föränderlig och komplex bör även mediepedagogiken ses ur många perspektiv, och vara i en ständig förändringsprocess. Den bör ingå i en generell kulturell kompetens för en medborgerlig fostran av eleverna.

I Lundquists utredning sammanfattar han de hinder som finns för utvecklingsarbetet med film och medier i undervisningen:¹⁷

¹⁶ Andersson, *Pyttensmå ändringar - radikala scenbyten*, (2002)

- Ekonomiska satsningar på fortbildning, utrustning och lokalförändringar prioriteras inte i tillräcklig omfattning.
- Lärarna känner sig motarbetade och får inte stöd för sina tankar.
- Etiska frågor; till exempel angående Internets reliabilitet, sponsring och innehåll i bild- och medieverksamheten.
- Kompetensutveckling för lärare saknas i tillräcklig omfattning.
- Lärare känner sig begränsade av kurssystemet och av vad de förväntas hinna med.

Enligt Lundquist har Boklund studerat skolans förhållningssätt till kulturen och kommit fram till att *rektorer* anser att det är traditioner och attityder hos skolans personal som hindrar utvecklingen framåt, medan *lärarna* anser att det är i huvudsak bristande kompetens, lokaler, tid, ekonomi och för stora elevgrupper som är orsakerna.¹⁸

3.6 Licenser och skolavtal

Upphovsrättslagens § 42 c innehåller bland annat en bestämmelse som ger lättnader för skolor när det gäller att skaffa tillstånd att spela in radio- och TV-program för användning i undervisningsverksamheten. Detta kallas avtalslicens och innebär att en utbildningsinstitution, som uppfyller kravet på att bedriva undervisning i organiserade former, genom ett avtal med en organisation som företräder ett flertal rättighetshavare inom en viss kategori skaffar sig tillstånd till inspelning för undervisningsbruk avseende alla upphovsmän, utövande konstnärer respektive producenter inom kategorin ifråga. Därutöver krävs tillstånd från radio- eller TV-kanalen där programmet sänds.¹⁹

För att säkerställa filmägarens eller upphovsrättshavarens lagliga rätt till ersättning vid visning av film och video i olika sammanhang har man skapat skilda licensområden med specifika avtal:²⁰

- Offentlig visning
- Institutionell visning
- Hemvideovisning
- Hotellvisning

¹⁷ Lundquist, *Mediepedagogik i Malmö stad – utredning om ett mediepedagogiskt program*, (2003)

¹⁸ Ibid.

¹⁹ <http://www.copyswede.se/files/5urp6u33.pdf>

²⁰ SDF & SVF, *Film & Videorättigheter*, (u.å)

Offentlig visning

När man talar om offentlig visning avses främst visning av film och video på biograf. Men även visningar i exempelvis hotellobbys, restauranger och varuhus räknas som offentliga. För att få visa film och video offentligt måste de vara granskade och godkända av Statens Biografbyrå

Institutionell visning

För att undvika att i efterhand bli drabbad av rättsliga åtgärder, är det viktigt att den som tänker visa film för en grupp människor sätter sig in i gällande regler. Med begreppet *Institutionella rättigheter* menar man tillstånd för visning inom organiserade grupper, som till exempel: bibliotek, föreningar, skolor, företag, kriminalvårdsanstalter, militärförläggningar, pensionärshem, sjukhus, ungdoms- & fritidsgårdar, studie- & ungdomsverksamhet eller kyrkliga församlingar. Hemvideokassetter som man hyrt eller köpt får inte visas i ovan nämnda sammanhang. För att få visa en kassett för grupper ska den vara inköpt eller hyrd hos den producent eller distributör som äger institutionella distributionsrättigheter till filmerna. Texten på kassetten och SDF:s hologram styrker licensområdet.

Hemvideovisning

De videofilmer som man hyr eller köper i handeln, är enbart avsedda för privat bruk. De får endast ses i hemmet.

Video på hotell

För central visning på hotellrum gäller särskilda regler. Avtal om sådan visning måste träffas med vederbörande distributör eller rättighetsinnehavare.

Det finns filmdistributörer som säljer undervisningsfilmer med institutionella rättigheter. Skolor kan även teckna avtal med dessa distributörer och genom avtalen kan skolorna hyra spelfilmer, även de med institutionella rättigheter (personlig kontakt 051128).²¹

3.6.1 Följder av otillåtet nyttjande av rörlig bild i undervisningen

Att visa, kopiera eller sprida videofilmer är ett brott mot upphovsrättslagen och mot ingångna avtal. Upphovsrättsinnehavarna och distributörerna har vid brott mot lagen möjlighet att genom SVF (Sveriges Videodistributörers Förening) vidta rättsliga åtgärder mot dem som är

²¹ Personlig kontakt med Katarina Lundgren, SDF

ansvariga eller medverkande till otillåtet utnyttjande av filmverk. De rättsliga åtgärderna innebär polisutredning, böter, fängelse eller skadeståndskrav. Även de som medverkar till otillåten användning kan göras ansvariga.²²

Enligt Henrik Pontén (personlig kommunikation, 051221) på Svenska Antipiratbyrån har inga lärare blivit dömda under hans åtta år i tjänst. Därmed inte sagt att lärare inte gör fel, med det brukar klaras upp med ett telefonsamtal. I nästan samtliga fall avhjälpas problemen med information, för ofta rör det sig om missförstånd. På frågan om hur ofta sådana här fall förekommer så svarar han att det är extremt sällsynt.

Om det är läraren eller skolledaren som är ansvarig beror på skolledares vetskap om det inträffade, vet han inget är det lärarens ansvar, men har skolledaren kännedom om det inträffade kan han göras till medansvarig. I fråga om lärares kunskaper om upphovsrättslagen har man mer att önska, anser Pontén.

En av Läraresförbundets jurister (personlig kommunikation, 051213) säger att frågor kring upphovsrätt är mycket ovanliga bland deras medlemmar och att han inte känner till något fall där någon enskild lärare blivit dömd eller fått krav på skadestånd för att ha brutit mot upphovsrättsliga regler. Dessutom faller först och främst ett skadeståndsansvar på arbetsgivaren när en arbetstagare begår en skadegörande handling. Detta följer av det så kallade principalansvaret i skadeståndslagen. En arbetstagare blir alltså själv bara skadeståndsskyldig om han varit grovt vårdslös eller handlat uppsåtligt.

Oftast blir frågor kring brott mot upphovsrätten eller skolkopieringsavtalet främst en fråga mellan arbetsgivaren och innehavaren av upphovsrätten eller dennes branschorganisation.

3.7 Vart kan man som lärare vända sig för att få hjälp?

3.7.1 Myndigheten för skolutveckling

På denna myndighets hemsida kan man läsa att det är landets AV-centraler, AV-mediör och Mediacenter som har institutionella rättigheter och licenser för film, dokumentärer, TV- och UR-program.²³ Ett pedagogiskt utvecklingsarbete inom film- och medieområdet pågår på flera av dessa centraler. Om man går in på sin egen kommuns hemsida kan man leta upp centralen i sin kommun.

²² SDF & SVF, *Film & Videorättigheter*, (u.å)

²³ <http://www.skolutveckling.se/skolnet/kolla/upphovsratt/multimedia/index.html>

Myndigheten för skolutveckling har även en del allmänna råd om upphovsrätt i undervisning. Du hittar bland annat, *Vadå upphovsrätt – elevguide i upphovsrätt*²⁴, *Copyright – en film om upphovsrätten*²⁵ och *Kolla källan om upphovsrätt*.²⁶

3.7.2 Pedagogiska centralen

Pedagogiska centralen är en stödfunktion för den pedagogiska användningen av IT och media i Malmös skolor. Här kan man få hjälp av välutbildad personal med lång erfarenhet inom sina verksamhetsområden. Verksamhet präglas av samma vision och syn på utbildning som skolans, grundat i Läroplanen. De arbetar med dessa huvudområden:²⁷

- IT och media i undervisningen
- Rådgivning och fortbildning
- Utlåning
- Utveckling

Pedagogiska centralen (personlig kontakt, 051121) har ett avtal med Utbildningsradion som innebär att de får spela in deras produktion för användning i Malmö skolor.²⁸ PC har spel- och undervisningsfilmer för utlåning till Malmös skolor. I databasen SELMA²⁹ finns allt utlåningsmaterial.

3.7.3 SDF, Sveriges distributörer av institutionell film och video

För att vara säker på att inte göra fel, när du som lärare visar videofilm i klassen, kan du följa reglerna nedan.³⁰

Samtliga TV-program får ses direkt av skolklassen/gruppen men får inte utan tillstånd kopieras för senare visning.

Samtliga UR:s radio- & TV-program får ses och avlyssnas direkt av skolklassen/ gruppen.

Hyrvideofilm (*sk hemvideo*) en hyrvideofilm som hyrts i t ex en butik får ej visas för skolklassen/gruppen. En hyrvideofilm som hyrts i t ex en butik får ej kopieras och visas för skolklassen/gruppen.

²⁴ <http://www.skolutveckling.se/skolnet/kolla/upphovsratt/undervisning/>

²⁵ Ibid.

²⁶ <http://www.skolutveckling.se/skolnet/kolla/upphovsratt/>

²⁷ <http://www.malmo.se/skolautbildning/pedagogiskacentralen/alltarmojligt>

²⁸ Kontakt med Pedagogiska centralen

²⁹ <http://selma.pedc.se>

³⁰ <http://www.skolfilm.com>

Köpvideofilm (*sk hemvideo*) Läraren får ej kopiera en köpvideofilm och sedan visa den för skolklassen/gruppen. En köpvideofilm får ej inköpas för skolans medel och sedan visas för skolklassen/gruppen.

Videofilmer med sk institutionella rättigheter får användas enligt distributörernas särskilda anvisningar.

AV-centralens material får användas enligt AV-centralens särskilda anvisningar.

3.8 Framtiden för rörlig bild i undervisning

3.8.1 Lärarutbildning

Utformningen av den nya lärarutbildningen föregicks av utredningen *Att lära och leda – En lärarutbildning för samverkan och utveckling* (SOU 1999:63). I den nya läraruppgiften ingår enligt denna utredning att verka i ett samhälle som präglas av en etnisk och kulturell mångfald. Som ett exempel på hur man kan tillämpa detta nämns att läraren ”bör sträva efter att integrera kultur i skolan på ett sådant sätt att konstärliga arbetsmetoder blir en kunskapsväg i skolans vardagliga arbete som öppnar dörrar mellan kulturliv och skola.”³¹

Lärarutbildningen vid Malmö Högskola och dess partnerskolor diskuterar i en rapport om utbildning arbetet med film och medier i skolan.³² I Aulin-Gråhamns inlägg i denna rapport tar hon upp att på enheten Kultur, språk och medier arbetar man med ett särskilt fokus på estetik, rörlig bild och övriga medier. Men även övrig lärarutbildning har ambitionen att präglas av detta tänkande. Förutsättningarna för ett medvetet arbete med film och andra medier har ökat. I kursplanerna för alla lärarstudenters första två kurser står bland annat att studenterna ska ha kunskap om olika kommunikationsformers samband med lärande, och att studenterna ska pröva dessa. Som exempel nämns arbete med bild och form, rörlig bild och dramatisk gestaltning.

Aulin-Gråhamn konstaterar att barn, unga och vuxna möter världen genom medier. Frågor som hur de ungas värld ser ut och vilken roll skolan har för skapande och utveckling av kultur är något som ständigt diskuteras på lärarutbildningen. För att kunna följa upp resultatet av ambitionerna efterfrågar hon mer tid för dokumentation och diskussion mellan lärarutbildare, partnerskolor och andra samarbetspartners, och de studerande. Hon menar att det kommer att

³¹ Lundquist, *Mediepedagogik i Malmö stad*, (2003) s 20

³² Aulin-Gråhamn, *Pyttesmå ändringar – radikala scenbyten*, (2002)

krävas några års verksamhet och medvetna reflektioner för att kunna utvärdera hur man lyckats.³³

3.8.2 Lärarens roll

När skolans värld och de ungas värld ska närma sig varandra ställer det krav på lärarens intresse av att acceptera de ungas värld. Det är lätt att ta på sig rollen som moralens väktare. Som exempel nämns konfliktsituationen när ungdomars verklighet faktiskt är våldsam actionfilm.³⁴

Bildmedierna har en förmåga att förse oss med information som kan påverka oss i stor utsträckning, och det på ett sätt som gör att vi inte nödvändigtvis är medvetna om att vi är utsatta för inläring.³⁵ Många filmer påverkar utan att direkt förmedla ”sanningen”. När en ungdom vänder sig till filmen för att få kännedom om vuxenlivet, så möter de en verklighet som ofta är grovt förfalskad. Furhammar menar att ungdomar dock har en mycket kritisk inställning till filmens sätt att återge verkligheten och att man inte bör överdriva farorna med den falska filmverkligheten. Man kan i stället använda sig av det faktum att både film och TV är företeelser som ingår i den moderna kulturen där det inte går att skilja klart mellan anledningar och resultat, mellan effekter och orsaker. Han menar att massmedia är - och kommer att förbli för lång tid framåt – en verksam och betydande del av vår kultur. Som vuxen är det dock lättare att se igenom spelfilmers ofta falska autencitet och trovärdighet. Dokumentärfilm förmedlar en känsla av fullständig tillit, men även dokumentärer är gjorda på selektiva grunder. Skolan och läraren har, enligt Furhammar, nyckelinställningar som ”opinionsledare”.

Carlgren och Marton (2001) talar om lärarens roll i framtiden.³⁶ Det finns idag en föreställning om att eleverna ska tillföra sig själva kunskap i allt större omfattning. När nu ”all information” finns tillgänglig på Internet, behövs läraren då? Författarna framför att om man menar att kunskap enbart är olika fakta om världen, då skulle det kanske ligga något i resonemanget. Men om man menar att kunskap är förståelse för olika fenomen, att kunna upptäcka mönster och samband, att förstå olika skeenden i relation till andra, att förstå gemensamma drag och så vidare, då har läraren en funktion som står utöver denna

³³ Ibid.

³⁴ Lundquist, *Mediepedagogik i Malmö stad*, (2003)

³⁵ Furhammar, *Filmpåverkan*, (1965)

³⁶ Carlgren och Marton, *Lärare av i morgon*, (2001)

faktainläring. Skolans och lärarens uppgift blir då att utveckla redskap och kompetenser för att kunna värdera och bearbeta den information man använder.

I den behavioristiska skolan har det varit vanligt att vilja lära eleverna ”det rätta svaret”. Det finns idag ett etiskt dilemma i att visa respekt för elevernas egna tankar och utveckla deras självuppfattning, samtidigt som det är lärarens ansvar att utrusta eleverna med förmåga att tänka och handla enligt vedertagna normer och konventioner.

Vidare diskuterar Carlgren och Marton (2001) ansvarsförhållandet politiker- lärare:

[...] vad man ska göra, hur mycket och till vilket syfte är en fråga för de berörda. Och framförallt är det viktigt att komma ihåg att användningen av en metod blir meningsfull endast i förhållande till ett syfte³⁷

De hävdar bestämt att politiker inte bör ge sig in på att föreskriva pedagogiska metodalternativ eftersom detta tillhör lärarens professionella sfär.³⁸

3.8.3 Pedagogiska centralen

Från och med våren 2006 ska Malmöskolor, anslutna till Malmönätet, genom metoden *Streaming* kunna ladda ner över 2000 filmer från nätet. Hittills rör det sig om undervisningsfilmer och UR-filmer eftersom upphovsrättsmännen till spelfilmer ännu inte godkänt detta nya distributionssätt (personlig kommunikation 051121).

³⁷ Ibid., s 120

³⁸ Ibid.

4 TEORI

Vi har valt två aspekter på teorier som vi finner lämpliga i resonemanget kring varför rörlig bild kan vara en väg till lärande. Den ena, Vygotskij, fokuserar på individens lärande genom social gemenskap och kultur, medan Gardner och senare Bandler och Grinder utgår mer från individuella behov och intelligenser.

I *Vygotskij och skolan* beskriver Lindqvist Vygotskijs liv och teorier. Dessa teorier inom utvecklingspsykologin väger idag tungt i pedagogiska kretsar. Han var konstruktivist, det vill säga att hans uppfattning var att människor konstruerar sin egen kunskap och inte är passiva mottagare. Hans sociokulturella inriktning pekade på att vi föds in i en kultur och ett språk och att vi lär oss för att bli delaktiga i denna sociala och kulturella gemenskap.³⁹

Här finns också en direktöversättning av Vygotskijs lärobok *Pedagogisk psykologi*. Han utvecklar där beskrivningar av den estetiska reaktionen:

En konstnärlig upplevelse kan faktiskt vidga våra vyer på något fenomenområde, få oss att se på det med nya ögon, generalisera och förena ofta helt ofullständiga fakta. Saken är den att varje stark upplevelse, estetisk upplevelse, skapar en mycket märkbar inställning till en efterföljande handling och lämnar alltid spår i vårt beteende. Många jämför mycket riktigt ett estetiskt verk med en ackumulator eller energiuptagare. Just så samlar varje estetisk upplevelse energi till framtida handlingar, ger dem en ny inriktning och får oss att se på världen med andra ögon.⁴⁰

Vidare konstaterar Vygotskij att psykologer dragit slutsatser att den estetiska upplevelsen talar lika mycket till vår känslo- och rörelseperception (kinestetiska) som till vår visuella perception.⁴¹

Gardner kom i sina studier fram till teorin om de multipla intelligenserna. Han menar att skolan traditionellt utgått ifrån ett lingvistiskt och logiskt/matematiskt tänkande, och att han kommit fram till att det finns fler intelligenser än dessa två. I *De sju intelligenserna* beskriver han även; musikalisk, visuell/spatial (rumsuppfattning), kinestetisk (kroppslig), intrapersonell ("intuitiv") och interpersonell ("social") intelligens⁴². På senare tid har han lagt till ytterligare två; natur- och existensiell intelligens, och säger alltså att han idag funnit nio.⁴³ Han menar att skolan bör utgå från detta och ta hänsyn till dessa olikheter. Han anser att det borde vara möjligt att på ett tidigt stadium ta fram individuella profiler och utifrån den kunskapen ge barn

³⁹ Carlgren och Marton, *Lärare av i morgon*, (2001)

⁴⁰ Lindqvist (Red.) *Vygotskij och skolan*, (1999) s 165

⁴¹ Ibid.

⁴² Gardner, *De sju intelligenserna*, (1983)

⁴³ <http://larstilar.cfl.se/?sid=1304>

och ungdomar en högklassig utbildning och öka deras valmöjligheter. Detta kan göras i form av att eleverna erbjuds många olika verktyg för att tillgodose de olika intelligenserna.

Bandler och Grinder har utarbetat en metod som de kallar VAK. Förkortningen står för Visuela, Auditiva och Kinestetiska personer. De menar att det i en klass endast finns en mindre grupp studerande som har förmåga att byta inlärningskanal utifrån lärosituationen, medan majoriteten har behov att lära ”med sitt bästa sinne”. De visuella eleverna kan vara hjälpta av bilder och symboler, de auditiva föredrar att lyssna eller tala och de kinestetiska vill vara fysiskt aktiva för att få de bästa förutsättningarna.⁴⁴

Dessa teoretiker anser alltså att den visuella/estetiska upplevelsen är väsentlig för en kulturell, individuell och social utveckling.

⁴⁴ <http://larstilar.cfl.se/?sid=1306>

5 METOD

5.1 Val av metod

För att uppnå vårt syfte att bekräfta att rörlig bild är användbart i undervisning har vi sökt teorier i litteraturen.

För att ta reda på vilka hinder som finns i samband med rörlig bild i undervisningen har vi genomfört en typ av enkätundersökning av gymnasielärare i Malmö och en liknade typ av enkätundersökning av skolledare i Malmö. Den tredje enkätundersökningen av sakkunniga inom området media är av intervjuliknande karaktär.

I lärarenkäten ville vi även se hur lärarna går till väga för att införskaffa rörlig bild till sin undervisning.

Anledningen till att vi valde att använda oss av enkäter i lärarnas fall var att vissa av våra frågor är av känslig karaktär. Deltagarnas uppriktighet torde vara större vid enkäter än intervjuer.⁴⁵ Skälet att använda enkäter via e-mail till skolledarna var att detta var smidigt med tanke på tidpunkten för utskicket då december vanligtvis brukar vara en hektisk period.⁴⁶ När det gäller enkäterna till de sakkunniga så valdes även här, efter samråd med dem, enkäter via e-mail.

En telefonintervju har också gjorts med SDF:s (Sveriges distributörer av institutionell film & video) ordförande, Katarina Lundgren, för att få klarhet i vissa frågor som uppkommit under arbetets gång. Anledningen till att vi valde telefonintervju var att det är ett snabbt sätt att få information och att möjligheten till följdfrågor finns.

Det har även förekommit kontakter med Lärarförbundet, Pedagogiska centralen och Antipiratbyrån.

5.2 Undersökningsgrupp

Grupperna som vi undersökt är gymnasielärare på fyra olika skolor i Malmö, skolledare för gymnasieskolor i Malmö samt sakkunniga inom området media. I enkätundersökningen av gymnasielärare deltog 53 personer, i enkätundersökningen av skolledare deltog tre personer och av sakkunniga deltog två personer. En telefonintervju gjordes med en film- och videodistributör.

Vi har begränsat vårt arbete till Malmö, för enkelhetens skull, och det är något som man bör ta i beaktande när man ser till resultaten som kanske hade sett helt olika ut i en annan kommun.

⁴⁵ Ejlertsson, *Enkäten i praktiken*, (1996) s 11

⁴⁶ *Ibid.*, s 27

Dessutom har vi begränsat arbetet till gymnasieskolan, vilket kändes mest relevant med tanke på att vi är blivande gymnasielärare. Hur det ser ut i grundskolan är följaktligen oklart.

5.3 Genomförande

Undersökningen av gymnasielärare gjordes på fyra gymnasieskolor i Malmö, efter det att vi skickat ett missivbrev till rektorerna.⁴⁷ För att få en spridning på skolorna och därmed svaren, valde vi olika typer av skolor. På grund av utlovad anonymitet går vi inte närmare in på urvalsgrunderna.

För att göra det hela så enkelt som möjligt hade vi bara 10 frågor som fick plats på ett formulär av A4-format.⁴⁸ I svarsalternativen kunde lärarna kryssa i sin ålder. Vi valde att inte låta dem ange sin ålder med tanke på anonymitetsskyddet.⁴⁹ De fick istället tre olika alternativ att välja bland, en yngre 23-38 år, en mellangrupp 39-54 år och en äldre 55-70 år.

Eftersom lärarna mestadels svarade på sina raster var det viktigt att det inte skulle ta för lång tid att svara på enkäten, vilket det heller inte gjorde. Anledningen till att vi valde att själva åka ut till skolorna och samla in enkäterna på plats, var att få en högre svarsfrekvens än via post⁵⁰, samt att spara tid. Undersökningen baserades på spontant deltagande av gymnasielärare på respektive skola. I samband med enkätundersökningen fick lärarna information om undersökningen genom vårt tryckta informationsblad.⁵¹ Vårt riktmärke var att få in 50 enkätsvar, och när vi uppnått detta avbröt vi undersökningen.

Enkäter via e-mail⁵² skickades till tio stycken skolledare på gymnasieskolor i Malmö. Tanken med dessa enkäter var att det skulle vara korta frågor som inte tog så lång tid att besvara, det är trots allt troligare att få tillbaka frågor som inte kräver långa svar. Urvalet gjordes enligt principen bekvämlighetsurval⁵³, på Malmö stads hemsida.⁵⁴ Där kan man länka sig fram till gymnasieskolor, och vi valde både friskolor och kommunala skolor. Detta gjordes för att skapa en balans mellan de olika typerna av skolor.

Enkäterna med Lars Gustaf Andersson och Lena Aulin-Gråhamn, sakkunniga inom området media, gjordes för att få deras expertutlåtande om rörlig bild i undervisningen. De fick samma

⁴⁷ Se bilaga 1.

⁴⁸ Se bilaga 2

⁴⁹ Ejlertsson, *Enkäten i praktiken*, (1996) s 75

⁵⁰ Trost, *Enkätboken*, (2001) s 10

⁵¹ Se bilaga 3.

⁵² Se bilaga 4.

⁵³ Trost, *Enkätboken*, (2001) s 30

⁵⁴ <http://www.malmo.se>

sex frågor⁵⁵, skickade via e-mail - vilket vi gemensamt kom fram till var det mest lämpliga. Valet av få frågor och svar via Internet var återigen på grund av tidsaspekten.

5.4 Bearbetning

Lärarnas enkätsvar kommer att redovisas i procentform. Eftersom underlaget inte var så omfattande har uträkningarna gjorts utan statistikprogram.

Skolledarenkäterna kommer dock att presenteras utan bearbetning, på grund av det ringa antalet, och detta kommer att visas med citattecken.

Beträffande enkäterna med sakkunniga så presenteras de svar som vi ansett viktigast för vårt arbete. Svaren i sin helhet finns att se som bilaga.⁵⁶

Telefonintervjun med SDF redovisas i sin helhet.

5.5 Bortfall

På grund av tillvägagångssättet har vi inget externt bortfall i enkätundersökningen av lärarna. Däremot redovisar vi det interna bortfallet i respektive fråga under resultat med en siffra inom parentes, (5) betyder således att fem personer inte svarat på just den frågan. Egna markeringar utanför svarsalternativen har vi inte tagit hänsyn till och i de fall där man kryssat i två svar trots att bara ett efterfrågades har vi räknat det svaret som internt bortfall.

Det externa bortfallet i skolledarenkäterna är stort, endast tre av tio har svarat. Däremot förekommer inget internt bortfall.

I enkätundersökningen av de sakkunniga förekommer varken externt eller internt bortfall.

I telefonintervjun förekommer varken externt eller internt bortfall.

5.6 Tillförlitlighet

5.6.1 Validitet

Meningen med lärarenkäten var att få reda på hur lärarna införskaffar rörlig bild i dag och vad de uppfattade som hinder för rörlig bild i undervisningen. I stort anser vi att vi lyckats fastställa dessa hinder. På fråga nio (i vilken utsträckning tror du att egenkopierat material används i undervisningen på din arbetsplats) borde vi formulerat oss på ett bättre sätt och använt *egenkopierade filmer* i stället för *egenkopierat material*. Det skulle då tydligare visa

⁵⁵ Se bilaga 5.

⁵⁶ Se bilaga 6 och 7.

att det var just film/rörlig bild vi åsyftade. Möjligen har vissa därför missförstått denna fråga. Vissa frågor är öppna, och enligt Trost⁵⁷ är öppna frågor av olika anledningar inte att rekommendera i enkätundersökningar. Men vi tog ett beslut att trots allt ha vissa öppna frågor för att inte riskera att styra deras svar.

Skolledarenkäterna var tänkta att ge oss skolledares inställning till rörlig bild och vad de anser kan utgöra hinder för rörlig bild i undervisningen. De flesta frågorna är fokuserade på ekonomi då de i egenskap av verksamhetsansvariga är de som bäst kan svara på denna typ av frågor. Dessa frågor är inte öppna.

Genom enkäterna med de sakkunniga ville vi utröna hur expertis, inom området media, ser på rörlig bild i undervisningen. Här frågade vi grundat på våra problemformuleringar, om bland annat hinder och framtidsvisioner.

Att vi valde att använda tre olika enkäter riktade till olika målgrupper var att få olika perspektiv på våra frågeställningar och därmed erhålla en högre validitet enligt *teoritriangulering*.

Triangulering i forskningssammanhang innebär att man söker positionsbestämma den aspekt av verkligheten man studerar genom olika datakällor och sedan jämför resultaten [...]. *Teoritriangulering* innebär att man använder olika perspektiv för att ringa in samma aspekt.⁵⁸

5.6.2 Reliabilitet

För att få ett mått på reliabiliteten använde vi i samband med lärarenkäterna oss av *split-half-reliabilitet*⁵⁹. Enkäterna delades i två slumpmässiga högar, därefter räknades svarsvärdena ut. Denna metod visade oss att vissa frågor har en hög nivå av samstämmighet, andra inte.⁶⁰ Eftersom vår undersökning inte är så omfattande är det lätt att inse att svaren hos en person har större betydelse för hela undersökningen än om undersökningen omfattat ett större antal. Om enkätundersökningen gjorts om under samma förutsättningar hade antagligen resultaten blivit likartade. Emellertid är det inte säkert att man fått samma svar om det förflutit för lång tid emellan. Attityder och handlingar kan ändras över tid.⁶¹ Däremot tror vi att om skolledaren, något licensbolag, skolverket eller annan myndighet gjort undersökningen så hade resultaten antagligen blivit annorlunda. Anledningen till detta skulle i så fall vara bristande uppriktighet från deltagarnas sida på grund av rädsla för konsekvenser.

Gällande enkäterna av skolledarna är det möjligt att vi fått andra svar hos tre andra skolledare.

⁵⁷ Trost, *Enkätboken*, (2001) s 72,

⁵⁸ Stensmo, *Vetenskapsteori och metod för lärare*, (2002) s 33

⁵⁹ *Ibid.*, s 31

⁶⁰ Se bilaga 8 och 9.

⁶¹ Trost, *Enkätboken*, (2001) s 60

När det gäller enkäterna av de sakkunniga antar vi att svaren de angett blivit desamma om undersökningen gjorts om vid senare tillfälle. Att de som experter helt ändrar sina åsikter och antaganden känns inte sannolikt.

5.7 Etik

Vi har utgått från Vetenskapsrådets etiska kod⁶² när vi valt vårt tillvägagångssätt.

Information: Vid lärarenkäten kunde deltagarna själva läsa i informationsbladet att undersökningen var frivillig, likaså att det skedde anonymt. Skolans namn, dvs deras arbetsplats, skulle inte framgå i rapporten⁶³.

Vid skolledarenkäten fick de veta att vi var två lärarstudenter som skrev ett examensarbete om rörlig bild i undervisningen.⁶⁴ Även deras svar skulle hanteras anonymt och skolans namn, dvs deras arbetsplats, skulle inte framgå i rapporten.

De som vi hänfört som sakkunniga fick också information om att det rörde sig om ett examensarbete på lärarutbildningen.

I samband med telefonintervjun med Katarina Lundgren informerades det även där att vi var lärarstudenter som skrev ett examensarbete.

Samtycke: Eftersom vi bara har gjort undersökningar med vuxna personer har inte vårdnadshavares samtycke varit aktuellt. Att alla våra enkäter varit frivilliga har framgått av situationen. Vi har inte utfört några påtryckningar eller agerat på annat sätt som skulle kunna påverka resultatet.

Vi har fått samtycke att namnge de personer som vi kommer att namnge i arbetet.

Konfidentialitet: Lärarna som deltog i enkätundersökningen är inte identifierbara, alla svar från de olika skolorna blandades eftersom jämförelser mellan olika skolor aldrig var aktuell. Skolledarnas frågor var inte av känslig art, men även de kommer att vara anonyma.

Nyttjande: Då undersökningarna är gjorda av lärarstudenter och ska användas till ett examensarbete är risken för utlåning till kommersiellt bruk obefintlig. Dessutom är flertalet av våra undersökningspersoner anonyma, så personuppgifter kan därmed inte användas.

⁶² Stensmo, *Vetenskapsteori och metod för lärare*, (2002) s 26

⁶³ Se bilaga 3.

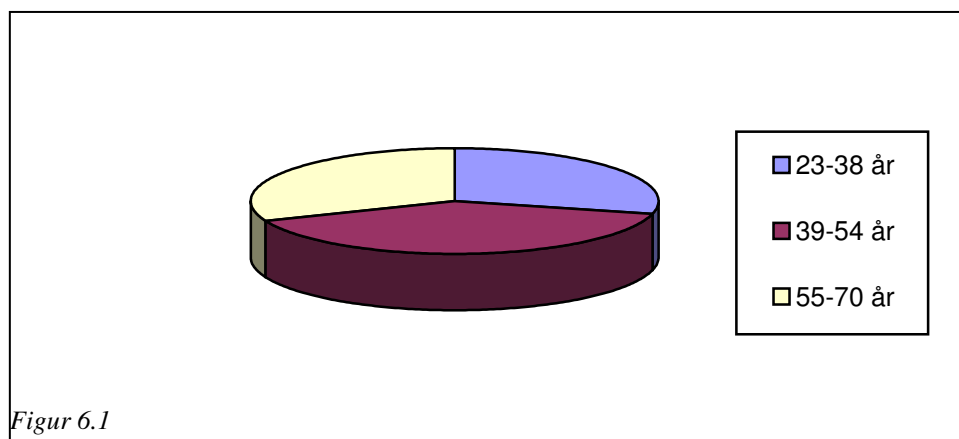
⁶⁴ Se bilaga 10.

6 RESULTAT

6.1 Enkätundersökning av lärare

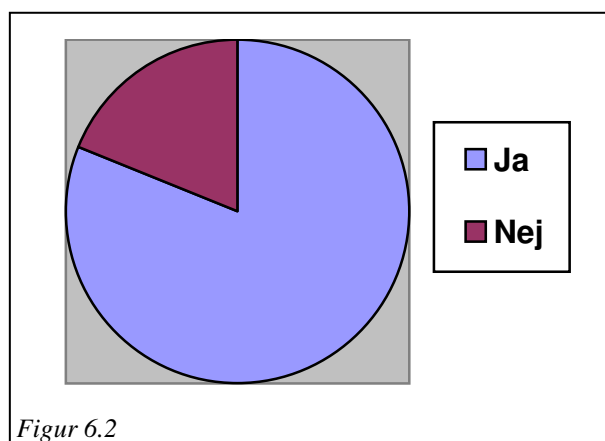
Det interna bortfallet i respektive fråga kommer att redovisas genom att sätta bortfallet inom parentes, ex (5). Totalt ingick 53 stycken i enkätundersökningen.

Fråga 1: Hur gammal är du? (1)

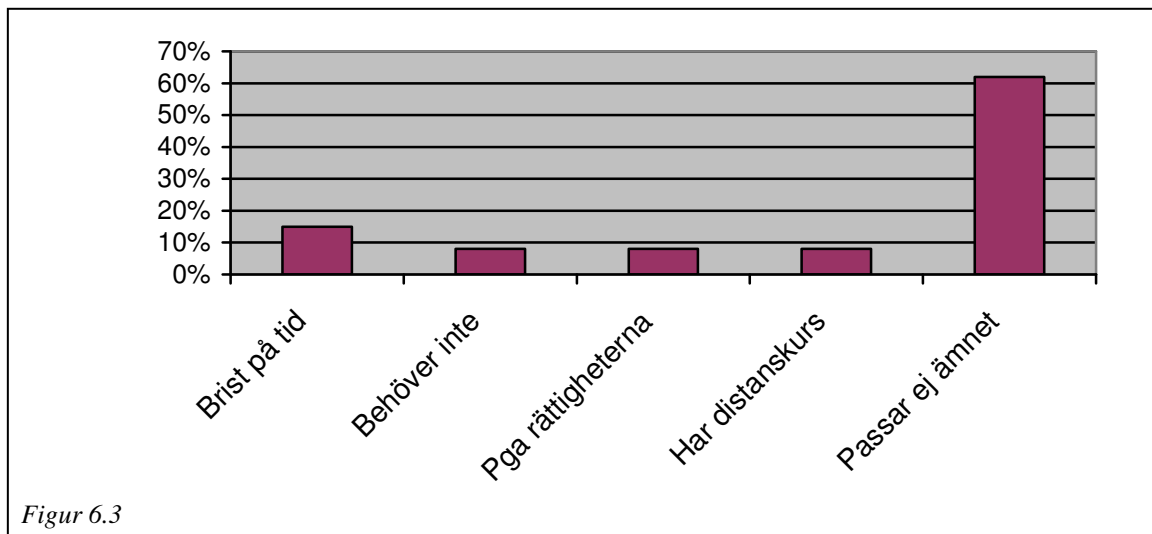
I figur 6.1 kan man se att åldersfördelningen bland deltagarna är relativt jämn. Åldersgruppen 39- 54 år dominerar dock något med sina 40 procent.

Fråga 2a: Visar du spelfilm i din undervisning? (1)

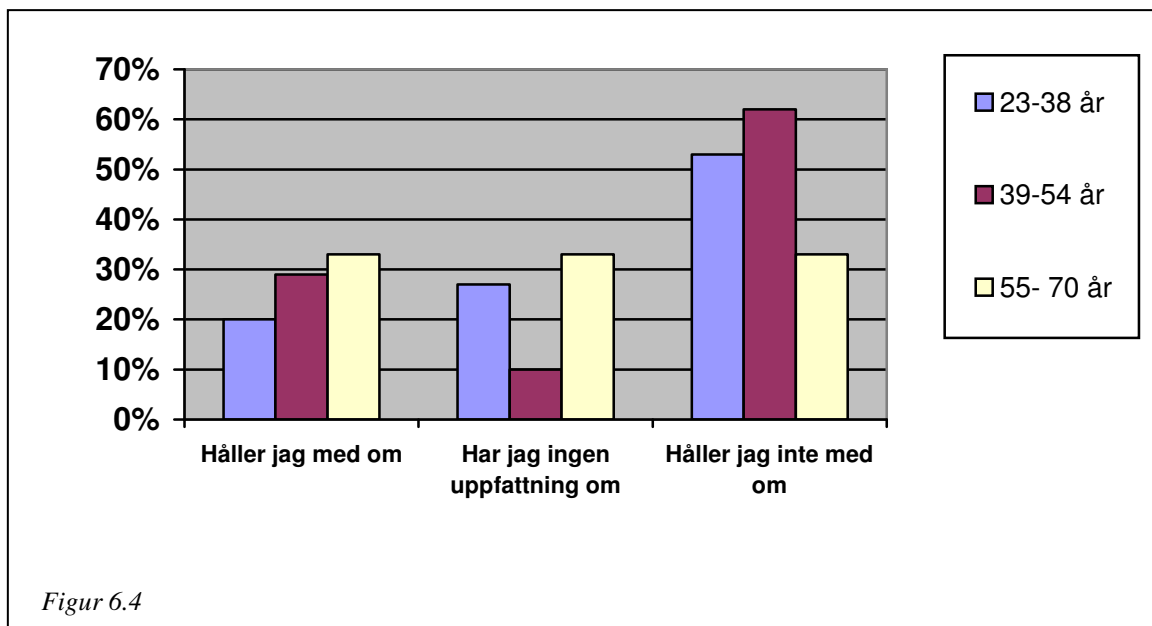
I figur 6.2 kan man utläsa att 81 procent visar rörlig bild och att 19 procent inte gör det.

Fråga 2b: Om nej, varför inte? (0)

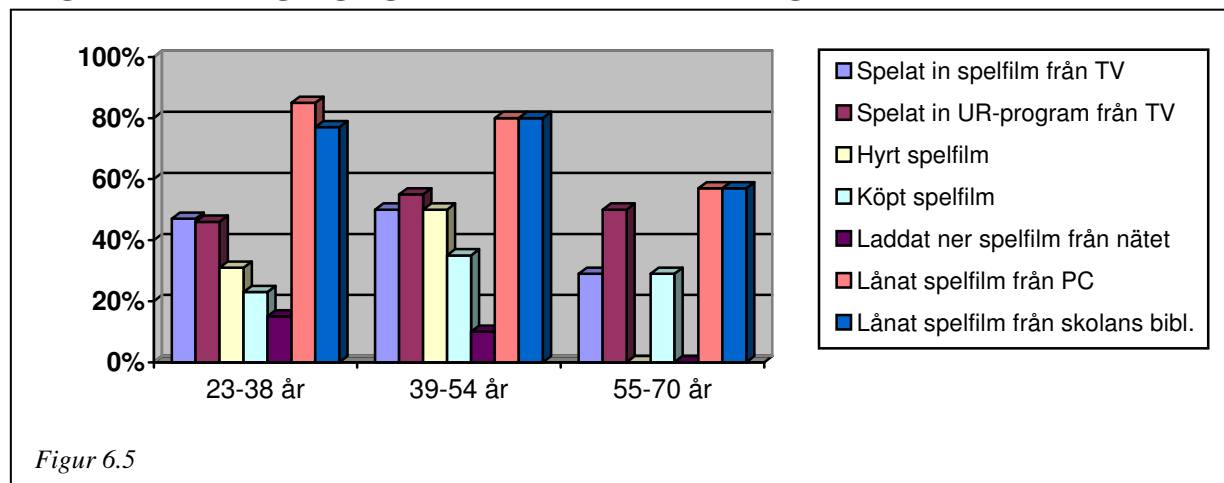
I figur 6.3 anges skälen till att man inte visar rörlig bild i sin undervisning. Att det ej passar ämnet har flest angett som skäl, 62 procent. Ämnena som förekom i de svaren var matematik, datorkunskap och fysik.

Fråga 3: Det är mer befogat att visa dokumentärfilm än spelfilmer i undervisningen. (4)

Figur 6.4 visar att de olika ålderskategorierna har lite olika uppfattning i frågan. I gruppen 55-70 år har svaren fördelat sig jämnt över alternativen. Lika många *håller med* som *inte*. De två andra åldersgrupperna har högst siffror på alternativet att de *inte håller med om* att det är mer befogat att visa dokumentärfilm än spelfilmer i undervisningen. De som är mest övertygade är gruppen 39-55 år med 62 procent. Det är för övrigt samma grupp som har mest åsikter i frågan, endast tio procent har svarat att de inte har någon uppfattning i frågan.

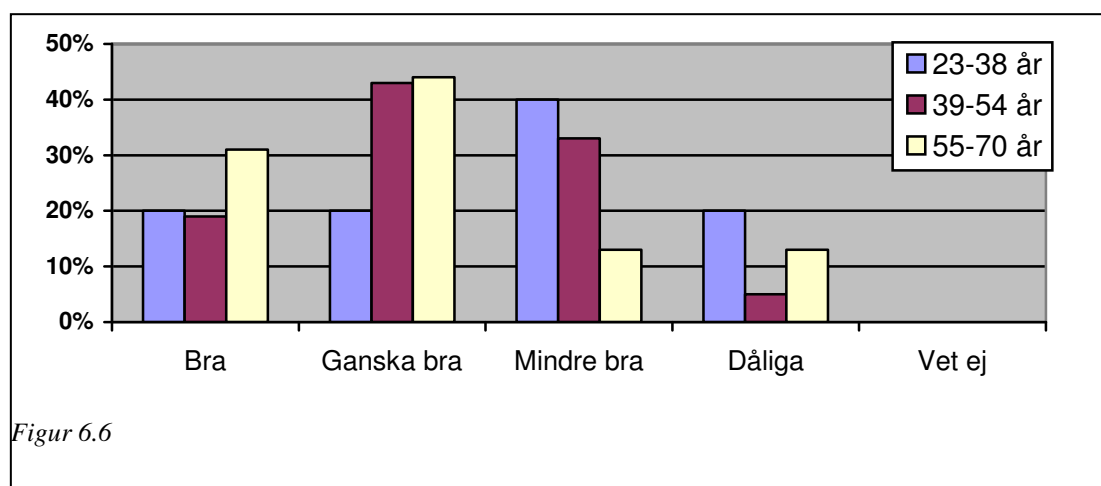
Fråga 4: Har du någon gång..... och visat i undervisningen? (6)

Figur 6.5 visar vilka alternativ lärare använt sig av för att få tag på rörlig bild till sin undervisning. Diagrammet visar dock inte något om frekvensen av deras handlande, bara att de gjort följande någon gång. De vanligaste svarsalternativen är de två sista, att man har *lånat spelfilm från PC*, eller *skolans bibliotek*. Svarsalternativet *från skolans bibliotek* får höga siffror trots att alla skolor inte har tillgång till skolbibliotek.

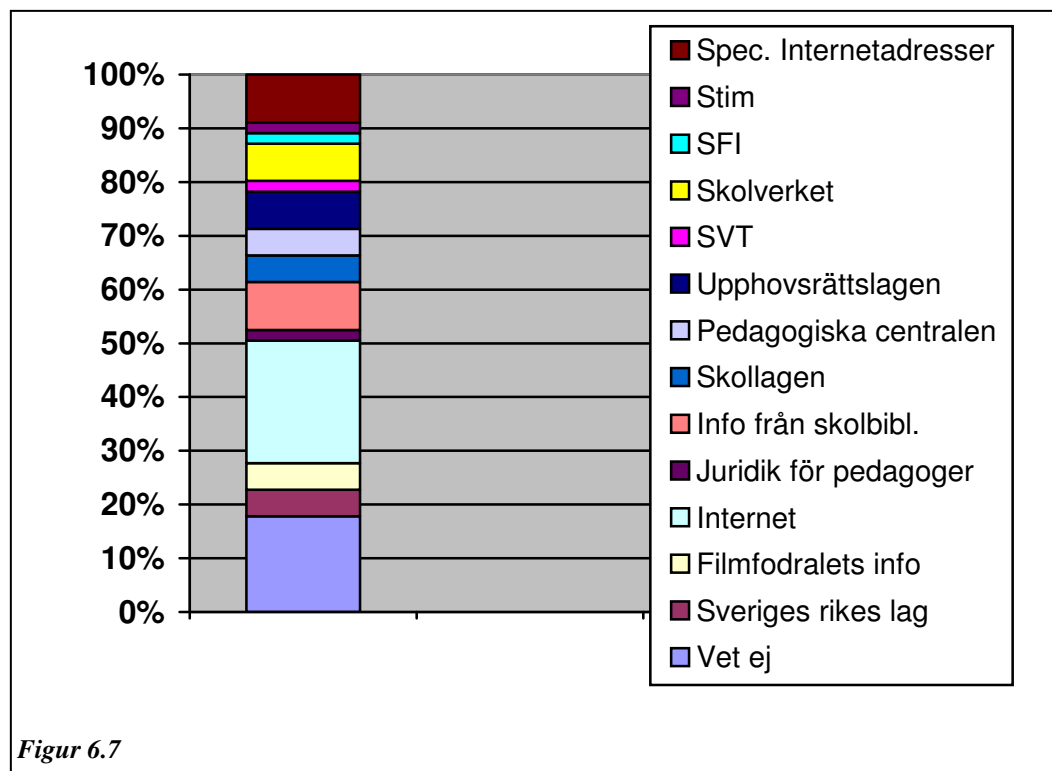
I staplarna kan man se att upp till 50 procent i alla grupperna har *spelat in UR-program från TV*. Att *hyra spelfilmer* eller *ladda ner spelfilmer från nätet* har inte alls förekommit i den äldre åldersgruppen. 50 procent i kategorin 39-54 år har *hyrt spelfilmer* och visat i undervisningen, motsvarande siffror för gruppen 23-38 år är 32 procent.

Fråga 5a: Hur är dina kunskaper vad gäller lagar som reglerar filmvisning i skolan? (1)

Figuren 6.6 visar att den åldersgruppen som skattar sina kunskaper som sämst, med 20 procent, är den yngsta. Tillsammans utgör *mindre bra* och *dåliga*, 60 procent i samma åldersgrupp. De som anser sig ha bäst kunskaper är den äldsta gruppen, där över 70 procent anser sig ha *bra* eller *ganska bra* kunskaper. Alla svarande har haft åsikter om sina kunskaper, ingen har svarat *vet ej*.

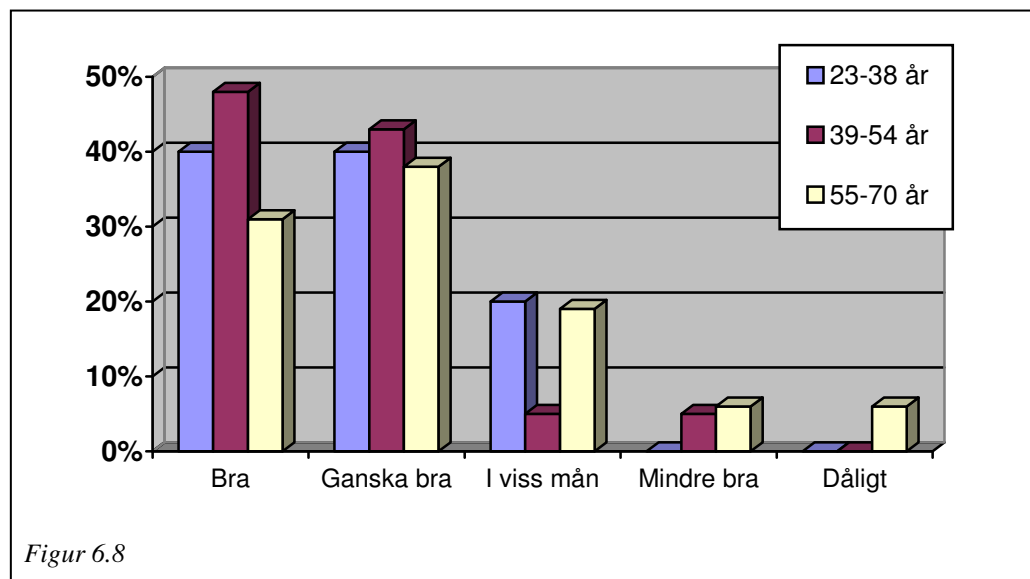
Fråga 5b: Var kan man få tag på information om lagarna vid behov? (16)

På denna fråga har vi det största interna bortfallet med 16 personer. I figur 6.7 kan man se att bland de 14 alternativen som angivits har *Internet* 23 procent, *vet ej* 18 procent och *information från skolans bibliotekarie* och *specificerade Internetadresser* nio procent. Dessa fyra svarsalternativ har högst fått frekvens.

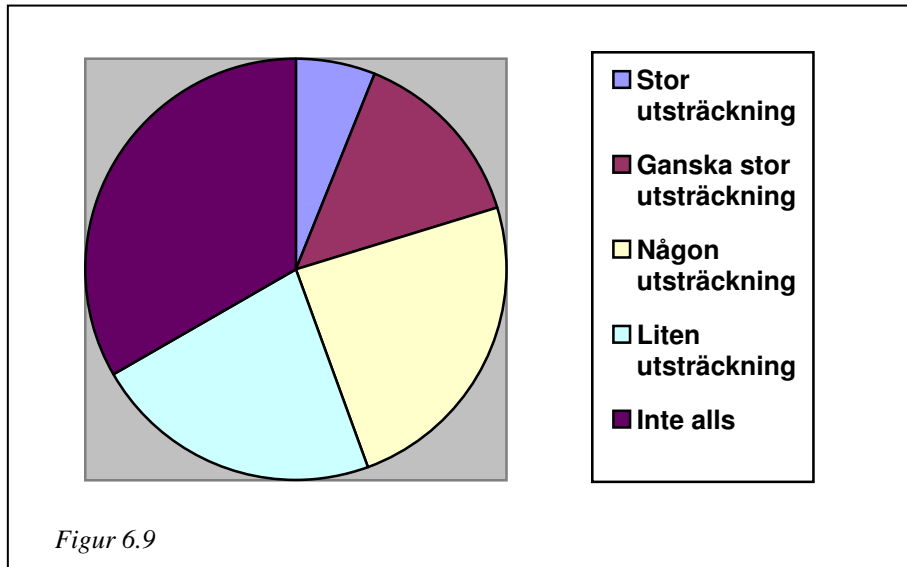
Stim, *SFI*, *SVT* och *Juridik för pedagoger* får lägst siffror med sina två procent vardera.

Fråga 6: Hur behärskar du den teknik som krävs för filmvisning? (1)

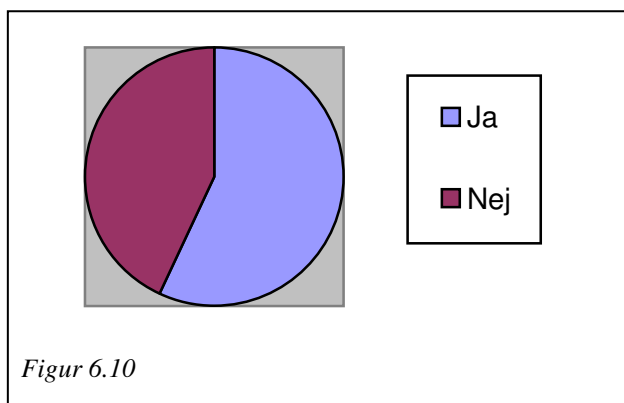
I figur 6.8 kan man se att de som känner sig mest osäkra på tekniken är den äldsta åldersgruppen där sex procent svarar *dåligt*. Det är även de som har lägst frekvens på *bra* med 31 procent. I de andra två grupperna är det siffror runt 40 procent i både *bra* och i *ganska bra*, vilket tillsammans ger ung 80 procent som är bra eller ganska bra. I den yngsta gruppen har ingen svarat vare sig *mindre bra* eller *dåligt*, vilket innebär att de i sämsta fall känner att de behärskar tekniken i viss mån.

Fråga 7: I vilken utsträckning bistår din arbetsgivare med fortbildning i den teknik som krävs för filmvisning? (4)

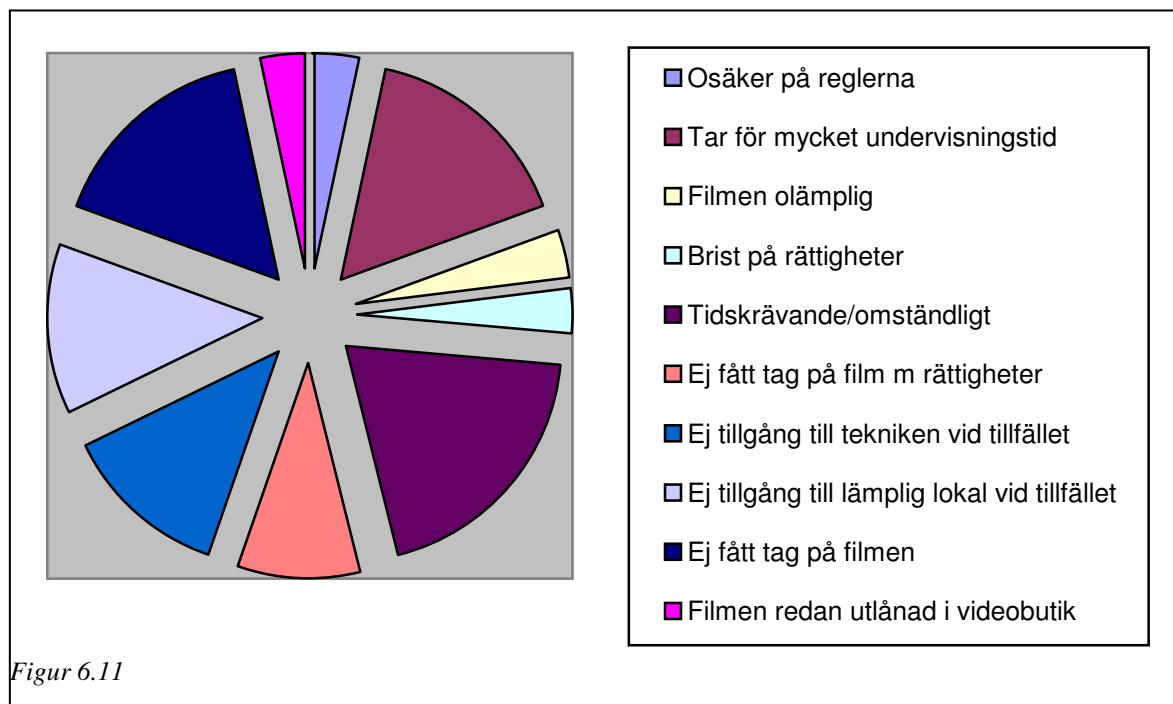
De som anser att de får fortbildning i stor utsträckning är sex procent mot de som inte alls tycker att de får någon med 33 procent. Övriga bitar är ungefär lika stora men viss övervikt på liten, och någon utsträckning.

Fråga 8a: Finns det tillfällen då du velat visa en spelfilm i din undervisning men låtit bli av någon anledning? (2)

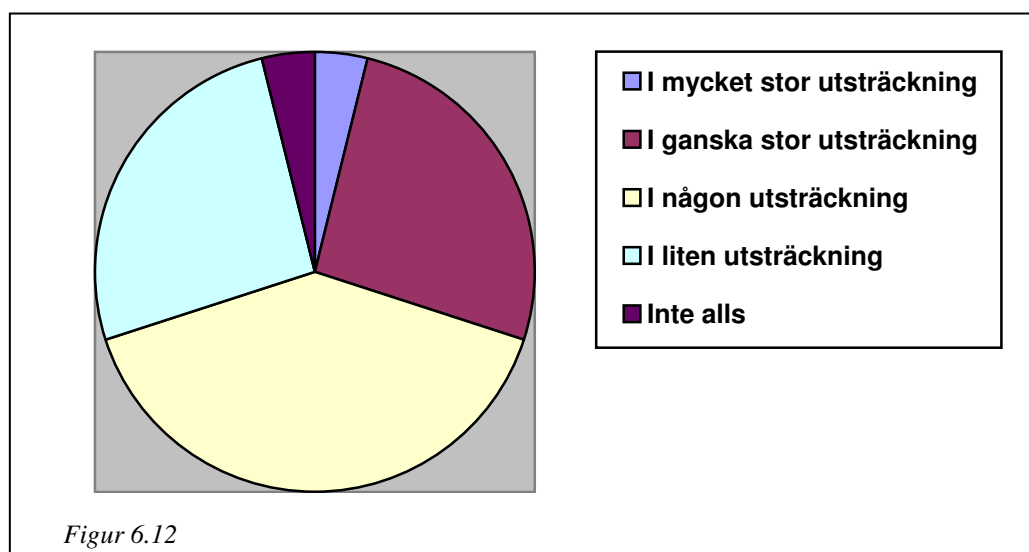
Figur 6.10 åskådliggör att i den totala undersökningen svarar 57 procent ja på frågan och 43 procent svarar nej.

Fråga 8b: Om ja, ge exempel på olika anledningar. (2)

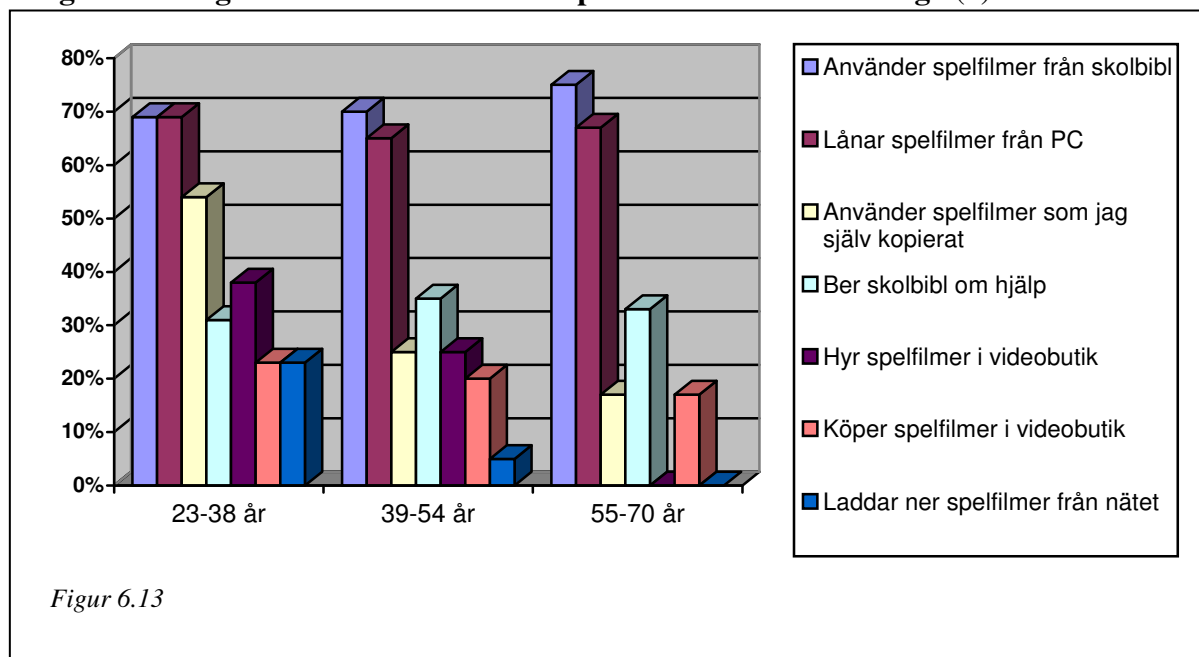
I figur 6.11 ser man att det som till största delen upplevs som hinder är att det är *omständligt* 17 procent, *filmen tar för mycket undervisningstid* 14 procent samt att man *ej fått tag på filmen* 14 procent. De hinder som anges minst är *filmen är redan utlånad i videobutik*, *osäker på reglerna*, *filmen olämplig*, *brist på rättigheter*, dessa alternativ får tre procent vardera.

Fråga 9: I vilken utsträckning tror du att egenkopierat material används i undervisningen på din arbetsplats? (3)

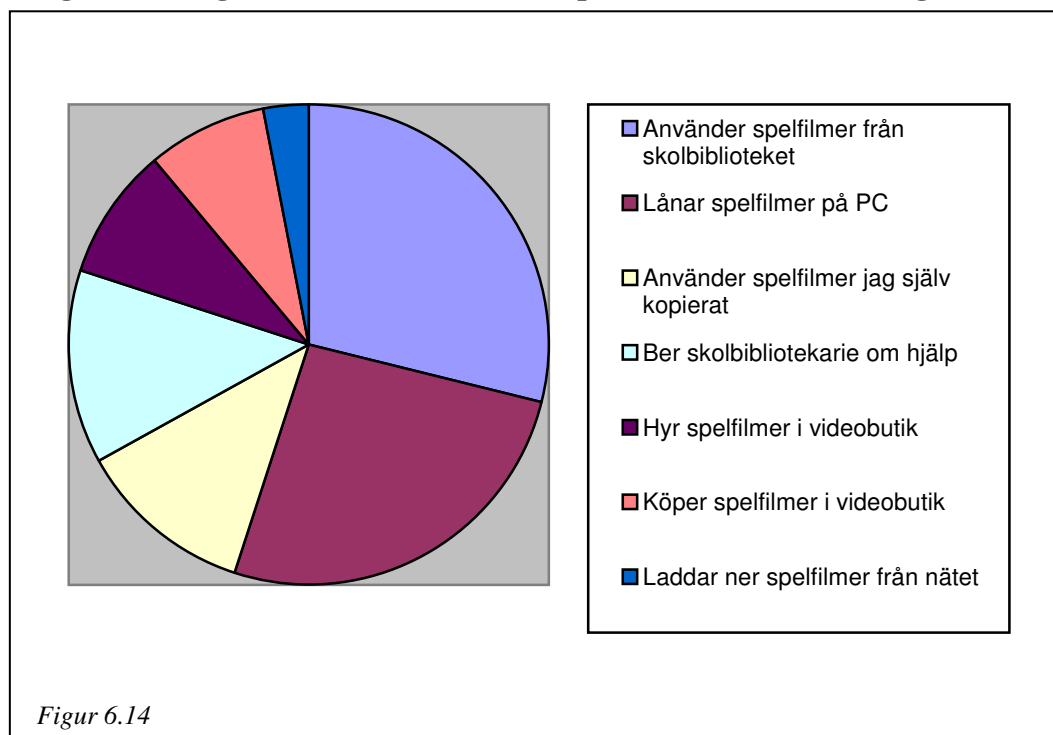
Figur 6.12 visar att 40 procent av deltagarna tror att det förekommer egenkopierat material i *någon utsträckning*. De övriga bitarna har jämna siffror och tar ut varandra.

Fråga 10: Hur gör du när du vill visa en spelfilm i din undervisning? (7)

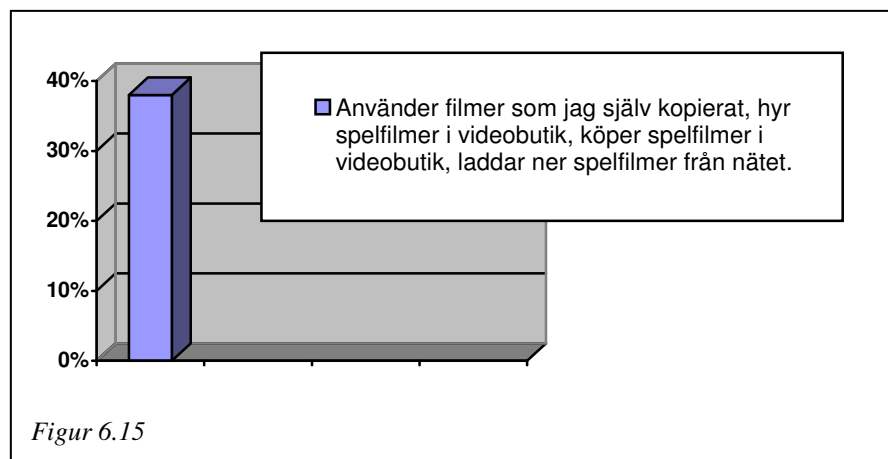
I figur 6.13 ser man att de vanligaste tillvägagångssätten i alla tre åldersgrupperna är det första och andra alternativet, dvs *använder spelfilmer från skolbiblioteket* samt *lånar spelfilmer på PC*. I gruppen 55-70 år kan man se att förekomsten av att *hyra i videobutik* och *ladda ner från nätet* är obefintlig. I de två andra ålderskategorierna svarar över 25 procent att de *hyr spelfilm i videobutik*. I gruppen 23-38 år är det över 50 procent som *använder spelfilmer som de själva kopierat*.

Fråga 10: Hur gör du när du vill visa en spelfilm i din undervisning? (7)

Figur 6.14 visar hur stor del de olika alternativen får. Generellt vanligast är de två första alternativen att *låna spelfilmer på skolbiblioteket* samt att *låna spelfilmer på PC*. Alternativen 3, 5, 6 och 7, dvs de alternativ som inte är lagenliga står tillsammans för 32 procent. Att *fråga skolbibliotekarien om hjälp* utgör 13 procent av det totala förfaringssättet.

Fråga 10: Hur gör du när du vill visa en spelfilm i din undervisning? (7)

Figur 6.15 visar att av de som kryssat i att de använder spelfilmer från skolans bibliotek är det 38 procent som ändå brukar använda ett eller fler av alternativen ovan.

6.2 Enkätundersökning av skolledare

Av tio utskickade enkätformulär var det tre som besvarades. Svaren på respektive fråga redovisas nedan. De tre olika typsnitten nedan representerar svaren från tre olika personer.

1. Satsar ni på något särskilt sätt för att underlätta för lärarna att använda rörlig bild (spelfilm, reklamfilm och dokumentärfilm) i undervisningen?

"Inte mer än på andra media."

"Vi har en kurs i filmkunskap som är mycket populär. Vi installerar nu flera ljuskanoner i flera salar för att bli underlätta filmvisning."

"-Vi ger lärarna tekniska möjligheter att visa rörlig bild."

2. Har er skola tecknat några licensavtal som t ex innebär att ni kan hyra rörlig bild från företaget eller tillåts kopiera rörlig bild själva från tv?

"Nej"

"Nej"

"-Ja det har vi."

3. Finns det inköpt rörlig bild med institutionella rättigheter på er skola som lärarna kan använda i sin undervisning?

”Ja”

”Ja”

”-Ja det finns.”

4. Har ni bibliotek på er skola?

”Ja”

”Ja”

”-Nej”

5. Finns det något som hindrar lärare att visa rörlig bild i sin undervisning?

”Inget principiellt eller materiellt hinder”

”Nej!”

”-Det finns alltid juridiska och ekonomiska överväganden att göra.”

6.3 Enkätundersökning av sakkunniga

På vilket sätt har du varit / är du engagerad i frågor rörande användandet av rörlig bild i undervisningen?

Lars Gustaf Andersson

”Jag var under några år med i ett utvecklingsprojekt på Lärarutbildningen, MAH, ”Kultur och skola”, där jag tillsammans med bl a Tommy Lindholm arbetade med mediepedagogiska frågor. Ungefär samtidigt avslutade jag också, tillsammans med Jan Thavenius och Magnus Persson, ett projekt finansierat av Skolverket, ”Skolan och den kulturella mångfalden”, vilket bl a resulterade i volymen *Skolan och de kulturella förändringarna* (1999) där jag skrev just om mediepedagogik och mediekritik. I samband med omläggningen av lärarutbildningen deltog jag också som ämnesrepresentant från Lunds universitet i arbetsgrupper som arbetade med språk- och mediefrågor. I samband med de här projekten var jag ute och föreläste en del på fortbildningsdagar för lärare.”

Lena Aulin-Gråhamn

”Som bitr. enhetschef på enheten Kultur, språk, medier⁶⁵, som ansvarig för huvudämnet kultur, medier och estetiska uttrycksformer (KME) och som ansvarig för ett utvecklingsarbete kring ”kultur och estetik i skolan” (KOS eller KES-forum som det heter nu.)”

Vad tror du är de största vinsterna med att använda rörlig bild i undervisningen?

L G Andersson:

”För det första måste man använda rörlig bild i undervisningen därför att de rörliga bilderna är en så omfattande del av vår sociala och kulturella verklighet: *den rörliga bilden är med andra ord ett ämnesfält*. För det andra måste man använda den rörliga bilden i större utsträckning därför att den är ett effektivt och för eleverna igenkännbart kommunikationsinstrument: *den rörliga bilden är alltså dessutom en teknik eller ett medel*.”

Lena Aulin-Gråhamn:

”Det är ytterligare ett kommunikationssätt och en av de vanligaste medieringsformerna idag. Det är i hög grad via rörliga bilder vi får syn på och konstruerar våra bilder av verkligheten. Alltså behöver man utveckla kunskap om och färdigheter i hur man producerar, kommunicerar, tolkar och analyserar ’rörliga bilder’.”

Tror du att det finns hinder i detta för lärare idag? Vilka i så fall?

L G Andersson:

”Som jag ser det är hindren av två slag. För det första är det dyrt att investera i ny teknik – för skall man studera och använda rörlig bild innebär det tekniska nyanskaffningar. För det andra finns det kulturella hinder – som ibland kan vara mer svåröverstigliga än de ekonomiska. Dvs lärare uppfattar ofta att den rörliga bilden inte är intressant, varken som ämne eller teknik. Man menar ibland att en mer traditionell allmänbildning och ämneskännedom urholkas av bekantskap med den rörliga bilden och dess genrer (något som naturligtvis inte är något axiom).”

⁶⁵ Malmö högskola

Lena Aulin-Gråhamn:

”Man är van vid att det finns färdiga svar och särskilda arbetsområden i läroböcker. Medierna är ’skitiga’, man måste tillsammans med eleverna vara beredd på att göra egna val och ha egna värderingar. Man ger sig ut på okänd mark och har inte egna erfarenheter av att arbeta med rörliga bilder i skolans läroprocesser. Man glömmer hur mycket man faktiskt lärt sig via rörlig bild, känner inte igen det som ’lärande’.”

Vad hoppas du kommer att hända på den här fronten inom den närmaste framtiden?

L G Andersson:

”Jag hoppas att lärarutbildning och skola satsar på att investera i ny teknik och att motarbeta fördomar rörande den rörliga bilden. Samtidigt är det viktigt att detta görs på ett genomtänkt och kvalificerat sätt. Mediepedagogik är ingen universalmedicin och det är heller ingen billig verksamhet. Det krävs tid och pengar.”

Lena Aulin-Gråhamn:

”Ganska mycket. Jag tror det blir vanligare att gå direkt till spelfilmer och TV för att få ingångar till olika kunskapsområden. Jag tror också att det blir mer produktion av rörlig bild i och med att datorerna förenklar arbetet. Jag tror att både lärarutbildningen och rektorsutbildningen kommer att jobba mer och mer med ’rörliga bilder’ och medier. Jag hoppas att man arbetar tydligare med utgångspunkten att det är barn och unga och deras lärande som är det viktiga, inte de rörliga bilderna i sig.”

6.4 Telefonintervju med en film- och videodistributör (Katarina Lundgren, SDF, personlig kontakt, 051128)

1. Finns det någon samlad skrift om lagarna? Brukar ni skicka ut dem till skolorna?

”Vi skickar inte ut generellt, men någon gång per år kanske, till rektorerna. Alla utskick ser inte lika ut. Nu är det nya medier som digital form, DVD som inte har samma rättigheter som spelfilm tex. Vissa DVD släpps inte alls som institutionella filmer utan bara för privata

marknaden. Så var det med VHS förut också. Jag kan skicka en broschyr om filmvisningsrätt till dig, men den är inte omgjord för digitalt än.”⁶⁶

2. Får man som privatperson äga en film med rättigheter?

”Nej inte hos oss.”

Hos någon annan tror du?

”Nej.”

3. Vad kostar en film?

”Man kan teckna skolavtal⁶⁷ och då hyr/lånar man 10 spelfilmer i 36 månader för 600:- filmen. Om man bara vill ha en visning så kostar det 420:- Man köper utbildningsfilmer och de kostar ca 800:- per film. Jag skickar med att skolavtal också.”

4. Hur lång tid tar det för en film att finnas tillgänglig för institutionella köp? Är de tillgängliga samtidigt som man kan hyra dem i videobutikerna?

”Ja.”

5. Hur lång tid tar det från det att man beställer filmerna tills det är de är på skolan?

”Beroende på om vi har filmerna inne, ca 3 dagar.”

6. Får man visa citat av filmer, precis som man får av textmaterial om man anger upphovsman och källa?

”Nej.”

7. Får ni många frågor angående rättigheter, från skolpersonal?

”En del frågor och telefonsamtal, främst från elever, de är mer medvetna än lärare. Elever kan ringa oss och då kan vi sen ringa till skolan.”

För att informera dem?

”Ja. Du är i från Malmö och där har nästan alla gymnasium tecknat avtal med oss. Malmö ligger långt fram vad gäller rättigheter!”

⁶⁶ SDF & SVF, *Film & videorättigheter*, (u.å.)

⁶⁷ Se bilaga 11.

7 ANALYS

7.1 Lärarenkät

Att vi har en så pass jämn åldersfördelning i vår undersökning gör att det känns motiverat att ibland jämföra olika åldersgrupperna sinsemellan. Dessvärre är underlaget inte speciellt stort med sina 53 deltagare, så vi avstår från att dra några generella slutsatser. Möjligen kan vi dock ana oss till vissa tendenser.

Att det är många som visar rörlig bild i sin undervisning framgår klart i svaren. Däremot vet vi inget om varför de gör det. Men man får anta att de tycker att det är ett bra verktyg och komplement. De som inte använder rörlig bild anger till största delen att deras ämne inte passar för rörlig bild. Ämnena som nämns är matematik, datorkunskap samt fysik. Kanske är inte dessa ämnen de som man främst tänker på när man talar om rörlig bild i undervisning, men visst skulle det även här gå att visa någon slags film.

När vi i lärarenkäten påstod att dokumentärfilm är mer befogad att visa i undervisningen än spelfilmer, ville vi få fram attityder till de olika genrerna. Är den ena ”finare” och mer accepterat än den andra? Svaren visar att i grupperna 39-54 år håller fler än 60 procent inte med. I gruppen 23-38 år är det över 50 procent som inte instämmer. När det gäller den äldsta gruppen så är det bara lite över 30 procent som inte håller med. Här kan man möjligen se att de som är äldst är mer välvilligt inställda till dokumentärfilmer. Möjligen beror det på att dokumentärfilmer många gånger är mer grundade på fakta och ofta verklighetsbaserade och på så sätt passar bättre i traditionella undervisningsformer.

Svaren på frågan om lärarna någon gång använt sig av ett antal olika alternativ för att få tag på rörlig bild till sin undervisning visar att Pedagogiska centralen är ett välkänt och väl beprövat begrepp. Även skolornas egna bibliotek nyttjas flitigt. Att alternativet nedladdning från Internet sjunker i takt med åldersökningen är kanske inte så konstigt, med tanke på att tekniken kan kännas främmande för dem som är äldre. Detta visas också i frågan om teknikbehärskning, där just de i den äldsta gruppen uppgav sig vara mest osäkra. Ett annat alternativ, att hyra spelfilm i videobutik hade hög svarsfrekvens i den yngsta och mellersta gruppen, över 20 respektive 50 procent. Detta kan bero på att vissa skolor inte har egna skolbibliotek, men alla kan köpa och hyra institutionella filmer.

Intressanta svar erhöles i frågan om lärarnas kunskaper om lagar som reglerar filmvisning i undervisningen. Här kunde man anta att det skulle vara de yngre som besitter mest kunskaper på grund av att de troligtvis har en färskare lärarutbildning. Men svaren visade att den äldsta gruppen ansåg sig veta mest. Över 30 procent svarade *bra* och mer än 40 procent svarade *ganska bra*. Motsvarande siffror för de andra grupperna var runt 20 procent *bra*. *Ganska bra* svarade 20 procent av de yngsta och över 40 procent av mellangruppen. Detta kan tyda på att man samlar på sig information om lagarna i sitt arbetsliv istället för i sin utbildning.

När vi frågade om var man kan få tag på information om lagarna vid behov fick vi det största bortfallet, 16 personer. Här var svarsalternativen många. *Internet* utan någon specificering fick 23 procent. 18 procent av de som valde svarsalternativet *vet ej, information från skolans bibliotekarie* samt *specificerade Internetadresser* fick nio procent vardera. Detta visar att lärare anser att Internet är en källa till kunskap. Letar man bara där så borde man hitta hänvisningar. *Stim* är ett direkt felaktigt svar då det handlar om musik. De 16 som inte svarade på denna fråga, får man anta avstod av skälet att de inte visste.

För att återgå till teknikfrågan så är det mellangruppen som behärskar tekniken bäst. Har vi kanske för stereotypa tankar om att yngre är bäst på teknik? Om nu lärarna totalt sett behärskar tekniken ganska bra så är det inte för att de får fortbildning av sina arbetsgivare. Endast sex procent säger sig få fortbildning *i stor utsträckning*. Alternativet *inte alls* och *i liten utsträckning* utgör 55 procent tillsammans. 24 procent tycker att de får fortbildning *i någon utsträckning*. Så, frågan är, var lärarna lär sig de nya teknikerna?

Att lärarna ibland velat visa rörlig bild i undervisningen men hindrats av olika anledningar framgår tydligt av hela 57 procent. Det hinder som upplevs som störst är tid. *Tidskrävande, tar för mycket av undervisningstiden* och *inte fått tag på filmen*. Tid upplevs vara en bristvara hos lärare och om man har ont om tid tar man inte på sig extra uppgifter som kräver tid.

I frågan om egenkopierat material trodde vi att det skulle förekomma i en högre grad än vad svaren visade. Förhoppningsvis beror detta på att skollärdarna prioriterar media och underlättar för rörlig bild och därmed har egenkopierade filmer blivit mindre nödvändiga.

Hur går då lärarna i vår undersökning tillväga när de vill visa rörlig bild?

De flesta lånar på Pedagogiska centralen eller på sitt skolbibliotek. Men de straffbara alternativen att hyra, köpa, ladda ner samt använda spelfilm som man själv kopierat finns också med i bilden. Det faktum att det är så många som 38 procent som har tillgång till skolbibliotek ändå nyttjar ett eller flera straffbara alternativ väcker frågor. Antingen är utbudet för litet på Pedagogiska centralen och skolbiblioteken, eller tar det för lång tid att få filmerna eller så struntar man i att det faktiskt inte är lagligt, något som inte är så konstigt med tanke på att risken att bli straffad inte verkar vara överhängande. Eller så är man inte insatt i vad regler och lagar föreskriver.

7.2 Skolledarenkät

I och med att vi bara har tre stycken enkäter blir analysen av dem kort och icke generaliserande. Vi kan se att vissa skolor satsar för att underlätta visning av rörlig bild på olika sätt, andra inte. Licensavtal förekom på en skola, inte på de andra. Däremot hade alla skolorna egna institutionella filmer. Två av de tre skolorna hade eget bibliotek. De hinder som tas upp är ekonomiska och juridiska. I och med att vi inte vet vilken typ av skola som svarat är det svårt att göra några reflektioner. Däremot vet vi att frågorna skickades ut till såväl kommunala skolor som friskolor. Frågan är om vissa friskolor har mer ansträngd ekonomi än de kommunala och därmed inte har samma möjligheter till exempelvis egna bibliotek? Intressant var att alla angav att de hade egna filmer på skolan. Men här vet vi inget om det bara är dessa tre i Malmö som har det.

7.3 Enkäter med sakkunniga

Eftersom dessa två sakkunniga förekommer i många olika sammanhang, både i avseendet rörlig bild samt i kringgårdande områden, bad vi dem i den första frågan att själva presentera sig i detta sammanhang.

Som de största vinsterna med att använda rörlig bild i undervisningen var de båda överens om att rörlig bild är ett kommunikationsinstrument som eleverna känner igen.

Eleverna behöver dock kunskap för att kunna producera och analysera dessa bilder.

Båda anser att det behövs en fortsatt attitydförändring hos lärarna, som de menar är ett av hindren. Aulin-Gråhamn påpekar också att lärarna måste våga ge sig ut ”på okänd mark”,

både i bemärkelsen elevorienterat samt erfarenhetsmässigt för egen del. Andersson tar också upp ekonomi som ett hinder – ny teknik kostar.

Båda hoppas på en utveckling av användandet av rörlig bild och andra medier på framtida satsningar inom lärarutbildningen.

8. SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

8.1 Sammanfattning

Syftet med detta arbete har varit att bekräfta att rörlig bild är användbart i undervisningen. Vidare har syftet varit att ta reda på hur lärare införskaffar rörlig bild till sin undervisning samt se vilka hinder som finns i samband med rörlig bild i undervisningen. Vi utgick från hypotesen; *det finns hinder för visning av rörlig bild i undervisningen*. Hypotesen har bekräftats i vårt arbete.

Enligt pedagogiska teorier är rörlig bild lämpligt i undervisning på grund av:

- **Sociala och kulturella aspekter**
- **Människors olika lärtilar** (Visuellt, auditivt och kinestetiskt)
- **Dess lämplighet i arbetet med elever med handikapp** (koncentrationsstörning, dyslexi eller sociala svårigheter)
- **Dess lämplighet i etiska diskussioner**

Vår enkätundersökning bland lärare i Malmö visar att de får tag på rörlig bild till sin undervisning bland annat genom följande:

- **De använder rörlig bild som finns på skolbiblioteket**
- **De lånar rörlig bild på Pedagogiska centralen**
- **De ber skolbibliotekarien om hjälp**
- **De använder rörlig bild som de själva kopierat**

Enligt litteratur och sakkunniga har hinder för rörlig bild i undervisningen visat sig vara:

- **Ekonomiska** (införskaffande av teknisk utrustning, fortbildning av personal)
- **Tekniska** (uppdatering av teknisk utrustning och kunnande)
- **Attityder** (svårt för att bryta gamla undervisningsvanor, rädsla för förändringar, den traditionella synen på hur inläring ska ske)
- **Tid** (lärare känner sig begränsade av kurssystemet och vad de förväntas hinna med)

Enligt lärare har hinder för rörlig bild i undervisningen visat sig vara:

- **Tar för mycket undervisningstid** (film tar för stort utrymme av den totala tid man har till förfogande)
- **Omständligt** (lärarna upplever att det är tidskrävande och krångligt att skaffa filmer)
- **Inte tillgång till teknik vid tillfället**
- **Ej tillgång till film** (filmer kan vara utlånade, eller ej finnas till förfogande av olika anledningar)
- **Ej tillgång till lokal vid tillfället**
- **Passar ej undervisningsämnet**

Enligt de tre skolledare som svarade finns inga principiella eller materiella hinder, men däremot juridiska och ekonomiska överväganden.

En av våra frågeställningar var: Vilka tendenser kan man se för framtiden gällande rörlig bild i undervisningen?

Enligt litteratur och sakkunniga är tendenserna för framtiden gällande rörlig bild i undervisningen följande:

- **Det görs satsningar i Malmö stad, bland annat på Lärarutbildningen**
- **Arbetet att förändra attityderna till rörlig bild som ett naturligt inslag i undervisningen fortsätter**
- **Det kommer att bli vanligare att använda spelfilmer och Tv-inspelningar i undervisningen**
- **Via Pedagogiska centralens *Streaming*, som är under utveckling, blir det en smidigare procedur att få tag på rörlig bild**

8.2 Diskussion

Den sociokulturella aspekten på inläring är enligt vår uppfattning den mest dominerande på lärarutbildningen idag. Utgår man från den, att människan lär i samspel med andra och för att fylla en funktion i den kultur man lever i, så har användandet av rörlig bild i undervisningen en mycket stor relevans. Som Aulin-Gråhamn (2002) poängterar, barn, unga och vuxna möter världen genom medier.

På lärarutbildningen lär vi oss också att eleverna som individer har olika sätt att tillgodogöra sig kunskap. Både Gardner (1983) och Bandler och Grinder (u.å) talar om detta. Vissa elever har lätt för den traditionella logisk/matematiska/lingvistiska undervisningen, medan många finner andra inlärningsmetoder betydligt mer begripliga och tilltalande. För elever som har mer uttalade svårigheter som till exempel med koncentration, dyslexi, sociala problem eller språkinläring har rörlig bild enligt Olson och Boreson (2004) visat sig vara ett mycket användbart verktyg. Med tanke på detta borde man satsa mer på rörlig bild eftersom ovannämnda problem blir allt vanligare i våra skolor. Men har man som lärare utrymme att ta till sig nya forskningsrön? Tiden verkar vara knapp som den är.

Rörlig bild har en viktig funktion som uttrycksmedel. Både i samhället, som en av konstformerna, eller som informationskanal, och påtagligt även för eleverna själva. När eleverna får filma själva får de möjlighet att förmedla sin egen syn på tillvaron genom ett medium som de själva redan är vana vid, som betraktare. Detta ligger också i linje med lärarutbildningens "*eleven i fokus*"- inriktning. I vårt arbete har vi dock inte fördjupat oss i ämnet elevernas eget filmande, utan mer i medierna som en naturlig del av vår omvärld.

I styrdokumentet (Lpf 94, kursplaner för gymnasieskolorna, Malmö skolplan) som ska instruera oss lärare om inriktningen på undervisningen, framgår återkommande att media och kultur ska vara ett viktigt inslag. Vi ska lära eleverna att orientera sig i en komplex verklighet och ge eleverna möjlighet att möta olika kulturyttringar. Vi ska lära eleverna ett kritiskt förhållningssätt och genom kulturen utveckla språk och konstnärlighet. I lärarutbildningens kursplan för de två första kurserna står att vi som lärarstuderande ska få kunskap om olika kommunikationsformers betydelse för lärandet, och att vi ska få prova dessa, till exempel i form av arbete med bild, form och rörlig bild. Dessvärre anser vi att vi inte i någon större

omfattning fått ta del av detta i utbildningen. Vissa lärarutbildare har anammat dessa intentioner, andra inte alls.

Regler för filmvisning har inte alls berörts i lärarutbildningen vilket vi också märker, bl.a. genom vår enkätundersökning med lärare, som tyder på att det i allmänhet även gått lärare ute på fältet spårlöst förbi. Vi kan konstatera att kunskaperna kring hur man hittar lagar och regler är dåliga. Det finns dock bra hemsidor som riktar sig till bl.a. lärare, men om du som lärare ska försöka tolka upphovsrättslagen kommer du att upptäcka att det inte är så lätt. För att få svar på en del frågor måste man ringa runt till olika organisationer och om man har ont om tid redan så är detta inte så lockande.

I kontakten med Antipiratbyrån framkom det att det var högst ovanligt att lärare hamnade i klammeri med rättvisan och ingen hade blivit dömd under de senaste åtta åren. Betyder det att lärare i allmänhet anser att risken är så liten att åka fast att de inte bryr sig, eller är deras kunskaper inom detta område så dåliga?

Lärarenkäterna visade på både egenkopierat material på skolorna och att metoderna som används för att få tag på filmer ibland är tvivelaktiga, lagligt sett. Kanske kan vissa hinder lättas lite i samband med Pedagogiska centralens *Streaming*, där man laddar ner filmerna från deras databas. Det sparar tid och samma film kan användas av flera lärare samtidigt och därmed försvinner risken att filmen redan ska vara utlånad.

Enligt Lundquist (2003) menar Boklund att rektorer anser att de största hindren för visning av rörlig bild finns hos lärarna själva. På grund av underlaget i vår skolledarenkät är det inget som vi kan styrka, men heller inget som vi kan dementera. Två av tre tyckte inte att det fanns några hinder för visning av rörlig bild. Att det skulle bero på lärarnas egna förhållningssätt kan ha en förklaring i att film historiskt sett haft lägre rang än litteraturen. Många lärare har inte själva haft medierna som ett naturligt inslag, varken under sin egen skolgång eller i sin lärarutbildning. Man får emellertid uppfattningen att medier i undervisningen är ett område där mycket utvecklats trots allt skett under relativt kort tid. På 60-talet nämndes medierna i styrdokumentet, och sedan dess har de fått allt större betydelse. Malmö stad verkar ha haft stora kulturambitioner sedan slutet på 90-talet. I samspel med andra aktörer har det i sin tur bland annat påverkat lärarutbildningen.

Den snabba tekniska utvecklingen och med den följande krav på kompetensutveckling hos lärarna kan bli ett hinder, såväl ur en tidsaspekt för lärarna som ekonomiskt för skolorna. Företrädarna för ett utvecklat användande av rörlig bild och övriga medier i skolan menar att planerad tid för, och ekonomisk satsning på utbildning och teknisk utrustning är en nödvändig investering. Vi har i vårt arbete med examensarbetet stött på stora skolor med egna bibliotek, egna institutionella filmer, egna licensavtal och tillgång till ny teknik. Att teckna licensavtal kostar pengar och om rörlig bild idag inte är så högt ansett ur läromedelsaspekt är det inte konstigt att licenser och rörlig bild därmed inte gynnas. Vi frågar oss om det kan uppstå sämre villkor för utvecklande av medier i undervisningen på grund av olika ekonomiska förutsättningar? Möjligen kan attityderna till rörlig bild förändras då den nya generationen tar plats på skolornas arenor, både som lärare och skolledare.

Ibland nämns att det uppfattas råda en konflikt mellan rörlig bild som instrument och metod och rörlig bild som ett eget kunskapsområde, och att det därmed skulle ha uppstått viss förvirring. Vår uppfattning är att vi som lärare kan vila tryggt i förvisningen att det är lärarens uppgift att avgöra när den rörliga bilden är lämplig att använda. Precis som i alla etik- eller metodval handlar det till sist om den professionella bedömningen av syftet med undervisningen i ett samarbete med eleverna. Om jag är lärare i mediekunskap på medieprogrammet eller lärare på barn- och fritidsprogrammet och undervisar om barns beteenden så är mina syften vitt skilda.

Allmänt sett kan man hålla med om att det kommer många influenser både som direktiv uppifrån och utifrån samhället om vad en lärares arbete ska innefatta. Tidsaspekten uppfattas av många lärare vara ett stort hinder för visning av rörlig bild. Mer och mer komprimerade kurssystem och trycket av förväntningar kan verka övermäktigt. Om man då ser medier som ”ytterligare belastning” kan vi förstå att det i det dagliga arbetet riskera att hamna långt ner på prioriteringslistan.

Idag finns medierna som anvisning i styrdokumentet och som en del i lärarutbildningen. Attityderna till medierna som en naturlig *utgångspunkt* för undervisning borde vara mer utbredd, anser vi. Idag finns en större frihet för läraren att med stöd av styrdokument finna sina egna vägar för undervisningen. Vi kan i resultatet av vårt arbete dessbättre se en attitydförändring och en relativt medveten satsning på medier. Vi har på skolorna sett att många lärare verkligen vill kunna arbeta med rörlig bild men att det finns hinder i denna

strävan som gör det omständligt. Vår uppfattning är att man borde se över de hinder som idag finns för lärarna och fortsätta fokusera på dessa för att sedermera övervinna dem.

9 FORTSATT FORSKNING

En fördjupning i hur man lär sig genom rörlig bild hade varit intressant. Kanske kommer detta att bli möjligt i och med det nya huvudämnet ”Bild och visuellt lärande” på Malmö Högskola.

Det hade även varit intressant att göra om våra undersökningar om ett antal år för att se hur satsningarna på rörlig bild etablerats i skolorna. Kommer kunskaperna om lagarna som styr filmvisning vara större och kommer Pedagogiska centralens *streaming* slå så väl ut att lärare endast använder sig av lagliga sätt för att införskaffa rörlig bild till sin undervisning?

REFERENSER

Litteratur

- Andersson, L G, (2002). Perspektiv på mediepedagogik i Malmö, Aulin-Gråhamn, L & Lindholm, T & Viklund, K (Red.) (2002). *Pyttesmå ändringar - radikala scenbyten*, (s.101-109) Malmö, Rapporter om utbildning 2002:1.
- Aulin-Gråhamn, L (2002). Utvecklingsarbetets utmaningar & Bilden rör sig i lärarutbildningen, Aulin-Gråhamn, L & Lindholm, T & Viklund, K (Red.) (2002). *Pyttesmå ändringar – radikala scenbyten*, (s. 8-27, 96-100) Malmö, Rapporter om utbildning 2002:1.
- Carlgren, I & Marton, F. (2001). *Lärare av i morgon*, Kristianstad: Lärarförbundets förlag.
- Ejlertsson, G. (1996). *Enkäten i praktiken*, Lund: Studentlitteratur.
- Furhammar, L. (1965). *Filmpåverkan*, Stockholm: PAN/Norstedt & Söners förlag, Socialpsykologiska uppsatser.
- Gardner, H. (1983). *De sju intelligenserna*, Jönköping: Brain books.
- Skolverket (2000.) *Gymnasieskolan*. Utgåva 1, [CD-rom]
- Lindqvist, G. (Red.). Översättning av Vygotskijs texter: Magnusson L (1999). *Vygotskij och skolan*, Lund: Studentlitteratur.
- Lundquist, D. (2003). *Mediepedagogik i Malmö stad – utredning om ett mediepedagogiskt program*.
- Lärarförbundet, (2004). Solna: *Lärarnas handbok*.
- Olson K och Boresson C (2004). *Medieresor*, Kristianstad: UR.
- Stensmo, C. (2002). *Vetenskapsteori och metod för lärare*, Uppsala: Kunskapsföretaget i Uppsala.
- Sveriges distributörer av institutionell film och video samt Sveriges videodistributörers förening (u.å). *Film & Videorättigheter*.
- Trost, J. (2001). *Enkätboken*, Lund: Studentlitteratur.

Web-adresser

Copyswede. Hämtad 051129 från <http://www.copyswede.se/files/5urp6u33.pdf>

Malmö stad. Hämtad 051218 från <http://www.malmo.se>

Malmö stad, Pedagogiska centralen. Hämtad 051218
<http://www.malmo.se/skolutbildning/pedagogiskacentralen/alltarmojligt>

Myndigheten för skolutveckling. Hämtad 051220 från
<http://www.skolutveckling.se/skolnet/kolla/upphovsratt/multimedia/index.html>

Myndigheten för skolutveckling. Hämtad 051218 från
<http://www.skolutveckling.se/skolnet/kolla/upphovsratt/undervisning/>

Myndigheten för skolutveckling. Hämtad 051218 från
<http://www.skolutveckling.se/skolnet/kolla/upphovsratt/>

Nationalencyklopedien. Hämtad 20051218 från
http://www.ne.se.support.mah.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=312635

Nationellt centrum för flexibelt lärande. Hämtad 051124 från
<http://larstilar.cfl.se/?sid=1304>

Nationellt centrum för flexibelt lärande. Hämtad 051124 från
<http://larstilar.cfl.se/?sid=1306>

Riksnätet Notisum. Hämtad 051218 från
<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19600729.HTM>

Selma pedagogisk portal. Hämtad 051218 från <http://selma.pedc.se>

Sveriges distributörer av institutionell film & video. Hämtad 051218 från
<http://www.skolfilm.com>

Bilaga 1 Missivbrev till rektorer

Vi är två lärarstuderande ifrån Lärarhögskolan i Malmö som i vårt examensarbete behandlar ämnet "Film i undervisningen". Vi tänkte oss en enkät bland lärare, och undrar därför om det går bra att vi använder er skola som en del i denna undersökning. Vi kommer inte att jämföra skolor sinsemellan, utan vårt urval är lärare överhuvudtaget.

Vår plan är att komma ut på plats under vecka 49 och sätta upp ett "enkätbås" (typ folkomröstning) på lämplig plats under ett par timmar, kanske en halv dag. Lärarna ska då kunna svara på frågorna när de har tid. Enkäten är inte så omfattande utan bör kunna gå att fylla i på c:a fem-tio minuter.

Vad vi undrar är följande:

- Är det någon dag som är mer eller mindre lämplig under v. 49?
- Hur många lärare har ni anställda på er skola?
- Är det lämpligt att sätta upp detta "bås" i lärarrummet?

Tacksamma för svar snarast...

Therése Wallenberg
Petra Johansson

Bilaga 2 Lärarenkät

1 Hur gammal är du?

23-38 år

39-54 år

55-70 år

2a Visar du spelfilm i din undervisning?

Ja

Nej

2b Om nej, varför inte?

3 Det är mer befogat att visa dokumentärfilmer än spelfilmer i undervisningen.

Håller jag med om

Har jag ingen uppfattning om

Håller jag inte med om

4 Har du någon gång: *(Sätt kryss för samtliga som stämmer)*

Spelat in spelfilm från TV och visat i undervisningen.

Spelat in UR-program från TV och visat i undervisningen.

Hyrt spelfilm i videobutik och visat i undervisningen.

Köpt spelfilm och visat i undervisningen.

Laddat ner spelfilm från nätet och visat i undervisningen.

Lånat spelfilm från Pedagogiska Centralen och visat i undervisningen.

Lånat spelfilm på skolans bibliotek och visat i undervisningen.

5a Hur är dina kunskaper vad gäller lagar som reglerar filmvisning i skolan?

Bra

Ganska bra

Mindre bra

Dåliga

Vet ej

5b Var kan man få tag på information om lagarna vid behov?

6 Hur behärskar du den teknik som krävs för filmvisning?

Bra

Ganska bra

I viss mån

Mindre bra

Dåligt

7 I vilken utsträckning bistår din arbetsgivare med fortbildning i den teknik som krävs för filmvisning?

- Stor utsträckning
- Ganska stor utsträckning
- Någon utsträckning
- Liten utsträckning
- Inte alls

8a Finns det tillfällen då du velat visa en spelfilm i din undervisning men låtit bli av någon anledning?

- Ja
- Nej

8b Om ja, ge exempel på olika anledningar

9 I vilken utsträckning tror du att egenkopierat material används i undervisningen på din arbetsplats?

- I Mycket stor utsträckning
- I ganska stor utsträckning
- I någon utsträckning
- I liten utsträckning
- Inte alls

10 Hur gör du när du vill visa en spelfilm i din undervisning: (Sätt kryss för samtliga som stämmer)

- Jag använder mig av de spelfilmer som finns på skolans bibliotek
- Jag lånar spelfilmer på Pedagogiska Centralen
- Jag använder spelfilmer som jag själv har kopierat
- Jag kontaktar skolbibliotekarien och ber denne om hjälp
- Jag hyr spelfilmer i videobutik
- Jag köper spelfilmer i videobutik
- Jag laddar ner spelfilmer från nätet

TACK FÖR DIN HJÄLP!

Enkätundersökning

- Examensarbetet handlar om film i undervisningen.
- Det är fritt att delta i undersökningen, men vi är tacksamma för alla svar vi får.
- Du som deltagare i undersökningen är anonym, likaså är din arbetsplats, dvs. gymnasieskolans namn kommer inte att framgå i rapporten.

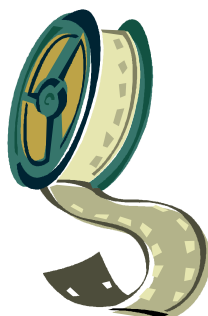
Bilaga 4 Enkät till skolledare

1. Satsar ni på något särskilt sätt för att underlätta för lärarna att använda rörlig bild (spelfilm, reklamfilm och dokumentärfilm) i undervisningen?
2. Har er skola tecknat några licensavtal som tex innebär att ni kan hyra rörlig bild från företaget eller tillåts kopiera rörlig bild själva från tv?
3. Finns det inköpt rörlig bild med institutionella rättigheter på er skola som lärarna kan använda i sin undervisning?
4. Har ni bibliotek på er skola?
5. Finns det något som hindrar lärare att visa rörlig bild i sin undervisning?

Bilaga 5 Enkät till sakkunniga

- 1. På vilket sätt har du varit/är du engagerad i frågor rörande användandet av rörlig bild i undervisningen?**
- 2. Vad tror du är de största vinsterna med att använda rörlig bild i undervisningen?**
- 3. Tror du att det finns hinder i detta för lärare idag? Vilka i så fall?**
- 4. Vad hoppas du kommer att hända på den här fronten inom den närmaste framtiden?**
- 5. Malmö stad verkar ha haft höga ambitioner gällande medieanvändandet i skolan de senaste decennierna. Märker du något konkret resultat av dessa ambitioner?**
- 6. Arbetar du själv aktivt med dessa frågor idag? Vad är i så fall ”på gång” just nu inom ditt arbetsområde?**

Malmö 2005-12-08

Bilaga 6 Svar från sakkunnig Lena Aulin- Gråhamn

På vilket sätt har du varit/är du engagerad i frågor rörande användandet av rörlig bild i undervisningen?

Som bitr. enhetschef på enheten Kultur, språk, medier, som ansvarig för huvudämnet kultur, medier och estetiska uttrycksformer (KME) och som ansvarig för ett utvecklingsarbete kring ”kultur och estetik i skolan” (KOS eller KES-forum som det heter nu.)

Vad tror du är de största vinsterna med att använda rörlig bild i undervisningen?

Det är ytterligare ett kommunikationssätt och en av de vanligaste medieringsformerna idag. Det är i hög grad via rörliga bilder vi får syn på och konstruerar våra bilder av verkligheten. Alltså behöver man utveckla kunskap om och färdigheter i hur man producerar, kommunicerar, tolkar och analyserar ”rörliga bilder”. Ett dumt begrepp egentligen, ”rörliga bilder” är multimodala och inbegriper ljud, ljus, färg, form, rörelse... allt utom fysisk beröring, (men de får en att minnas erfarenheter av fysisk beröring).

Tror du att det finns hinder i detta för lärare idag? Vilka i så fall?

Man är van vid att det finns färdiga svar och särskilda arbetsområden i läroböcker. Medierna är ”skitiga”, man måste tillsammans med eleverna vara beredd på att göra egna val och ha egna värderingar. Man ger sig ut på okänd mark och har inte egna erfarenheter av att arbeta med rörliga bilder i skolans läroprocesser. Man glömmer hur mycket man faktiskt lärt sig via rörlig bild, känner inte igen det som ”lärande”.

Vad hoppas du kommer att hända på den här fronten inom den närmaste framtiden?

Ganska mycket. Jag tror det blir vanligare att gå direkt till spelfilmer och TV för att få ingångar till olika kunskapsområden. Jag tror också att det blir mer produktion av rörlig bild i och med att datorerna förenklar arbetet. Jag tror att både lärarutbildningen och rektorsutbildningen kommer att jobba mer och mer med ”rörliga bilder” och medier. Jag hoppas att man arbetar tydligare med utgångspunkten att det är barn och unga och deras lärande som är det viktiga, inte de rörliga bilderna i sig.

Malmö stad verkar ha haft höga ambitioner gällande medieanvändandet i skolan de senaste decennierna. Märker du något konkret resultat av dessa ambitioner?

Ja vi har ett samarbete med organisationer i Malmö och ser att det pågår arbeten på skolor, vi är ibland direkt delaktiga i det.

Arbetar du själv aktivt med dessa frågor idag? Vad är i så fall ”på gång” just nu inom ditt arbetsområde?

Jag är t.ex. redaktör för en rapport om Segevångsskolans mediearbete där KME-studenter varit delaktiga. Jag fortsätter att jobba med KME-ämnet och med det som kallas ”KES-forum”. Eventuellt får lärarutbildningen medel från KK-stiftelsen för att utveckla IKT-arbetet. Medier och rörlig bild blir då en del av detta. Det kommer ett nytt huvudämne ”Bild och visuellt lärande” där rörliga bilder kommer att vara ett viktigt inslag.

Bilaga 7 Svar från sakkunnig Lars Gustaf Andersson

På vilket sätt har du varit/är du engagerad i frågor rörande användandet av rörlig bild i undervisningen?

Jag var under några år med i ett utvecklingsprojekt på Lärarutbildningen, MAH, "Kultur och skola", där jag tillsammans med bl a Tommy Lindholm arbetade med mediepedagogiska frågor. Ungefär samtidigt avslutade jag också, tillsammans med Jan Thavenius och Magnus Persson, ett projekt finansierat av Skolverket, "Skolan och den kulturella mångfalden", vilket bl a resulterade i volymen *Skolan och de kulturella förändringarna* (1999) där jag skrev just om mediepedagogik och mediekritik. I samband med omläggningen av lärarutbildningen deltog jag också som ämnesrepresentant från Lunds universitet i arbetsgrupper som arbetade med språk- och mediefrågor. I samband med de här projekten var jag ute och föreläste en del på fortbildningsdagar för lärare.

Vad tror du är de största vinsterna med att använda rörlig bild i undervisningen?

För det första måste man använda rörlig bild i undervisningen därför att de rörliga bilderna är en så omfattande del av vår sociala och kulturella verklighet: *den rörliga bilden är med andra ord ett ämnesfält*. För det andra måste man använda den rörliga bilden i större utsträckning därför att den är ett effektivt och för eleverna igenkännbart kommunikationsinstrument: *den rörliga bilden är alltså dessutom en teknik eller ett medel*.

Tror du att det finns hinder i detta för lärare idag? Vilka i så fall?

Som jag ser det är hindren av två slag. För det första är det dyrt att investera i ny teknik – för skall man studera och använda rörlig bild innebär det tekniska nyanskaffningar. För det andra finns det kulturella hinder – som ibland kan vara mer svåröverstigligen än de ekonomiska. Dvs lärare uppfattar ofta att den rörliga bilden inte är intressant, varken som ämne eller teknik. Man menar ibland att en mer traditionell allmänbildning och ämneskännedom urholkas av bekantskap med den rörliga bilden och dess genrer (något som naturligtvis inte är något axiom).

Vad hoppas du kommer att hända på den här fronten inom den närmaste framtiden?

Jag hoppas att lärarutbildning och skola satsar på att investera i ny teknik och att motarbeta fördomar rörande den rörliga bilden. Samtidigt är det viktigt att detta görs på ett genomtänkt och kvalificerat sätt. Mediepedagogik är ingen universalmedicin och det är heller ingen billig verksamhet. Det krävs tid och pengar.

Malmö stad verkar ha haft höga ambitioner gällande medieanvändandet i skolan de senaste decennierna. Märker du något konkret resultat av dessa ambitioner?

Det kan jag inte uttala mig om med någon större auktoritet eftersom det var några år sedan jag hade direktkontakt med Malmö-skolorna, men då var man i alla fall mycket ambitiös, t ex genom satsningen på Filmfabriken och med intressanta tvärdisciplinära samarbeten. Det har från Malmö-skolorna funnits ett stort intresse att anknyta till aktuell och progressiv forskning, vilket är lovvärt.

Arbetar du själv aktivt med dessa frågor idag? Vad är i så fall "på gång" just nu inom ditt arbetsområde?

Just nu arbetar jag med helt andra saker, men försöker hålla mig uppdaterad vad gäller aktuell forskning. Det jag tycker skulle vara intressant att undersöka närmare är begreppet "kulturell demokrati" som i hög grad kan anknytas till de mediepedagogiska ambitionerna.

Bilaga 8 Splithalf-reliabilitet 1

- 1 **Hur gammal är du?**
23-38 år= 27% 39-54 år= 46% 55-70 år= 27%
- 2a **Visar du spelfilm i din undervisning?**
Ja= 81% Nej= 19%
- 3 **Det är mer befogat att visa dokumentärfilmer än spelfilmer i undervisningen.**
Håller jag med om= 44%
Har jag ingen uppfattning om= 12%
Håller jag inte med om= 44%
- 5 **Har du någon gång: (Sätt kryss för samtliga som stämmer)**
- Spelat in spelfilm från TV och visat i undervisningen.= 48%
 - Spelat in UR-program från TV och visat i undervisningen.= 43%
 - Hyrt spelfilm i videobutik och visat i undervisningen.= 26%
 - Köpt spelfilm och visat i undervisningen.= 30%
 - Laddat ner spelfilm från nätet och visat i undervisningen.= 4%
 - Lånat spelfilm från Pedagogiska Centralen och visat i undervisningen.= 78%
 - Lånat spelfilm på skolans bibliotek och visat i undervisningen.= 78%
- 5a **Hur är dina kunskaper vad gäller lagar som reglerar filmvisning i skolan?**
Bra= 23% Ganska bra= 46% Mindre bra= 23% Dåliga= 8% Vet ej= 0%
- 6 **Hur behärskar du den teknik som krävs för filmvisning?**
Bra= 38% Ganska bra= 35% I viss mån= 19% Mindre bra= 4% Dåligt= 4%
- 7 **I vilken utsträckning bistår din arbetsgivare med fortbildning i den teknik som krävs för filmvisning?**
- Stor utsträckning 0%
 - Ganska stor utsträckning 21%
 - Någon utsträckning 13%
 - Liten utsträckning 25%
 - Inte alls 42%
- 8a **Finns det tillfällen då du velat visa en spelfilm i din undervisning men låtit bli av någon anledning?**
Ja= 67% Nej=34%
- 9 **I vilken utsträckning tror du att egenkopierat material används i undervisningen på din arbetsplats?**
- I Mycket stor utsträckning =4%
 - I ganska stor utsträckning =24%
 - I någon utsträckning =40%
 - I liten utsträckning =24%
 - Inte alls =8%
- 10 **Hur gör du när du vill visa en spelfilm i din undervisning: (Sätt kryss för samtliga som stämmer)**
- Jag använder mig av de spelfilmer som finns på skolans bibliotek =77%
 - Jag lånar spelfilmer på Pedagogiska Centralen =68%
 - Jag använder spelfilmer som jag själv har kopierat =23%
 - Jag kontaktar skolbibliotekarien och ber denne om hjälp =32%
 - Jag hyr spelfilmer i videobutik =14%
 - Jag köper spelfilmer i videobutik =18%
 - Jag laddar ner spelfilmer från nätet =5%

Bilaga 9 Splithalf-reliabilitet 2

- 1 Hur gammal är du?**
23-38 år= 31% 39-54 år= 35% 55-70 år= 35%
- 2a Visar du spelfilm i din undervisning?**
Ja= 81% Nej= 19%
- 3 Det är mer befogat att visa dokumentärfilmer än spelfilmer i undervisningen.**
Håller jag med om= 25%
Har jag ingen uppfattning om= 25%
Håller jag inte med om= 50%
- 4 Har du någon gång: (Sätt kryss för samtliga som stämmer)**
- Spelat in spelfilm från TV och visat i undervisningen.= 42%
 - Spelat in UR-program från TV och visat i undervisningen.= 58%
 - Hyrt spelfilm i videobutik och visat i undervisningen.= 33%
 - Köpt spelfilm och visat i undervisningen.= 29%
 - Laddat ner spelfilm från nätet och visat i undervisningen.= 8%
 - Lånat spelfilm från Pedagogiska Centralen och visat i undervisningen.= 71%
 - Lånat spelfilm på skolans bibliotek och visat i undervisningen.= 67%
- 5a Hur är dina kunskaper vad gäller lagar som reglerar filmvisning i skolan?**
Bra= 23% Ganska bra= 27% Mindre bra= 35% Dåliga= 15% Vet ej= 0%
- 6 Hur behärskar du den teknik som krävs för filmvisning?**
Bra= 42% Ganska bra= 46% I viss mån= 8% Mindre bra= 4% Dåligt= 0%
- 7 I vilken utsträckning bistår din arbetsgivare med fortbildning i den teknik som krävs för filmvisning?**
- Stor utsträckning 8%
 - Ganska stor utsträckning 8%
 - Någon utsträckning 38%
 - Liten utsträckning 23%
 - Inte alls 23%
- 8a Finns det tillfällen då du velat visa en spelfilm i din undervisning men låtit bli av någon anledning?**
Ja= 50% Nej=50%
- 9 I vilken utsträckning tror du att egenkopierat material används i undervisningen på din arbetsplats?**
- I Mycket stor utsträckning =4%
 - I ganska stor utsträckning =25%
 - I någon utsträckning =42%
 - I liten utsträckning =29%
 - Inte alls =0%
- 10 Hur gör du när du vill visa en spelfilm i din undervisning: (Sätt kryss för samtliga som stämmer)**
- Jag använder mig av de spelfilmer som finns på skolans bibliotek =65%
 - Jag lånar spelfilmer på Pedagogiska Centralen =65%
 - Jag använder spelfilmer som jag själv har kopierat =39%
 - Jag kontaktar skolbibliotekarien och ber denne om hjälp =35%
 - Jag hyr spelfilmer i videobutik =30%
 - Jag köper spelfilmer i videobutik =22%
 - Jag laddar ner spelfilmer från nätet =13%

Bilaga 10 Informationsbrev till skolledare

Hej!

Vi är två blivande gymnasielärare som nu skriver vårt examensarbete. Det handlar om film, rörlig bild, i undervisningen. Vi har gjort enkätundersökningar på olika gymnasieskolor i Malmö och vill nu ha skolledares syn på saken. Fem frågor rörande film ligger bifogade i en fil.

Du och skolans namn är anonyma och kommer inte att framgå i examensarbetet.

Vi är väldigt tacksamma för svar, vi vet att det är mycket att stå i inför jul och terminsavslut.

Med vänliga hälsningar

Petra Johansson & Therese Wallenberg

Bilaga 11 Skolavtal

Bilaga 12.

SKOLAVTAL

Ett skolavtal har denna dag tecknats mellan Swedish Film, nedan kallad *Leverantören* och

....., nedan kallad *Skolan*.

- Avtalets syfte är att reglera parternas rättigheter och skyldigheter vad gäller leverans och hyra av institutionella filmverk.
- Avtalet avser filmer på videokassett som *Skolan* har rätt att disponera enligt angiven hyrestid.
- Filmerna får helt eller delvis visas i *Skolans* klassrum eller större samlingsutrymmen, för en icke betalande publik.
- Filmerna får dock ej utlånas till elever för hemmabruk.
- Filmerna får ej heller utlånas till annan skola eller liknande institution.
- Filmerna skall hanteras på ett säkert sätt så att risk för stöld minimeras.
- Videokassetterna skall efter hyrestidens utgång returneras till *Leverantören*, alternativt sker en förlängning av hyrestiden enl. gällande prislista.
- Leverantören* garanterar en felfri kassett vid leverans. Skulle *Skolan* upptäcka defekter vid leverans skall *Leverantören* omgående kontaktas för ett kostnadsfritt utbyte av defekt kassett.
- Trasiga och skadade kassetter orsakade av *Skolan* debiteras 500:-.
- Stulen eller på annat sätt förkommen kassett debiteras 500:-.
- På samtliga angivna priser tillkommer moms. Betalningsvillkor: 30 dagar netto

Avtalet löper tillsvidare. Avtalet kan sägas upp skriftligen med tre månaders ömsesidig uppsägningstid. Skulle någon av parterna mot förmodan på ett flagrant sätt bryta mot avtalet kan detta sägas upp med omedelbar verkan och filmerna skall då omedelbart returneras till *Leverantören*.

Prislista skolor

Underhållningsfilm samt utbildningsfilm

Hyresalternativ

	Pris	
Enstaka visning	420:- per film	
36 månader	1000:- per film	
5* titlar i 36 månader	800:- per film	Paketpris 5 titlar 4000:-
10* titlar i 36 månader	600:- per film	Paketpris 10 titlar 6000:-
Förlängning	300:- per film	
Utbytesavgift	500:- per film	
Ersättning för stulen/förekommen artikel	500:-	

*Priset gäller vid samtidig beställning.

Till samtliga priser tillkommer moms + ev. fraktkostnad. Vi förbehåller oss rätten för vissa prisförändringar.

Datum

Datum

Telenor Vision Intermedia AB

Swedish Film

Vretenvägen 12

171 54 Solna

Tel.08 - 50 90 25 07 Fax.08 - 445 25 60

Epost: katarina.lundgren@tvi.se

Hemsida: www.tvi.se

Katarina Lundgren

Namnförtydligande